

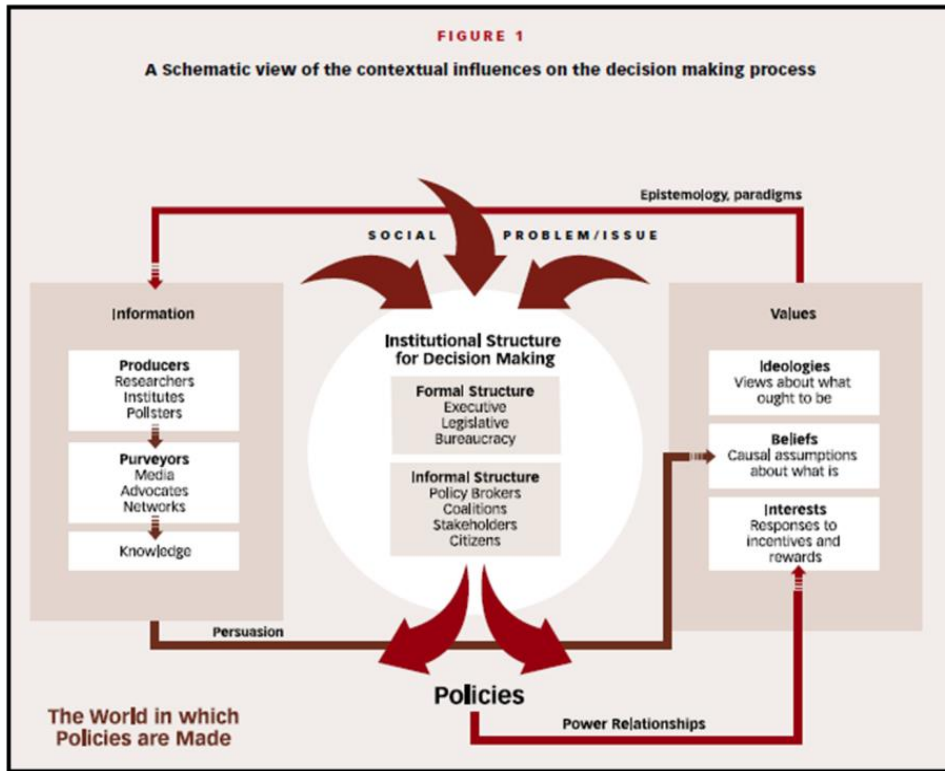
บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การผลักดันให้ผลงานวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์อาจปรากฏได้ในหลายด้าน อาทิ ด้านนโยบาย ด้านสาธารณะ ด้านพาณิชย์ ด้านชุมชนและพื้นที่ และด้านวิชาการ ทว่าการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ถือว่าเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญ เนื่องจากนโยบายสาธารณะโดยส่วนใหญ่ นั้น ขั้นตอนก่อรูปได้มาซึ่งนโยบายจะเป็นไปในลักษณะของการกำหนดและตัดสินใจจากผู้มีอำนาจตัดสินใจคือรัฐแล้วบังคับใช้ไปยังหน่วยงานต่างๆ หรือจากบนลงล่าง (top-down policy) แต่ก็มีนโยบายส่วนหนึ่งที่นำบางส่วนของผลงานวิจัยมาประกอบเพื่อให้ให้นโยบายนั้นมีน้ำหนักมากขึ้น กล่าวคือมีงานวิจัยทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในการผลักดันไปสู่ระดับนโยบายสาธารณะ ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ กันไป

กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ คือ ตัวแสดงที่เป็นภาครัฐหรือมิใช่ภาครัฐ ทั้งที่เป็นตัวบุคคล องค์กร หรือเป็นเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คุณค่าอุดมการณ์ความคิด ความเชื่อ ผลประโยชน์อันเป็นหลักการของการกำหนดนโยบาย และองค์ความรู้ต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ประกอบนโยบายโดยองค์ความรู้ที่อาจมาจากสถาบันการศึกษา think tank ช่างสารสื่อมวลชน อันรวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะนั้นๆ ด้วย อาจกล่าวได้ว่า งานวิจัยเป็นปัจจัยหนึ่งของกระบวนการกำหนดนโยบายท่ามกลางตัวแสดงและปัจจัยอื่นๆ อีกมาก (ดังแผนภาพที่ 1.1) ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การคลี่ให้เห็นว่าภายใต้ปฏิสัมพันธ์นั้นแต่ละตัวแสดงหรือปัจจัยต่างๆ ปะทะสังสรรค์กันอย่างไร โดยเฉพาะบทบาทของงานวิจัยก็จะช่วยให้เห็นจุดเด่นและข้อจำกัดของการผลักดันงานวิจัยไปสู่นโยบายได้

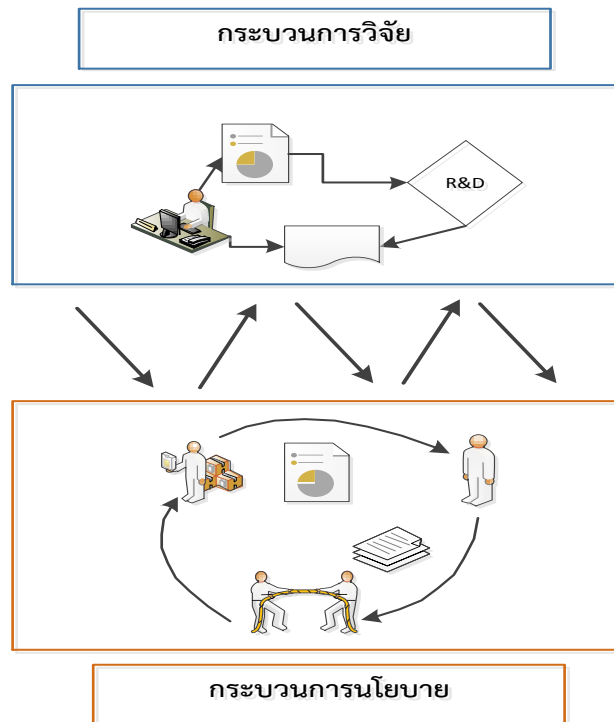

แผนภาพที่ 1.1 แสดงบริบทของกระบวนการตัดสินใจ

ในส่วนองงานวิจัยนั้นอาจกล่าวได้ว่าประกอบไปด้วยสามส่วนที่สำคัญ คือ งานวิจัย นักวิจัย และการบริหารจัดการงานวิจัย งานวิจัยที่ถูกหยิบยกมาใช้ในการกำหนดนโยบายนั้นนักวิจัยอาจมีบทบาทมากกว่าเป็นเพียงผู้ค้นคว้าศึกษา คืออาจเข้าไปร่วมทำงานหรือเข้าไปกรรมการกำหนดนโยบาย หรือนักวิจัยไปเป็นคนขับเคลื่อนเองโดยอาศัยงานวิจัยที่ตนมี หรือนักวิจัยบางคนอาจทำงานคู่ขนานกับกระบวนการกำหนดนโยบาย หรือผู้กำหนดนโยบายมีโจทย์วิจัยที่ชัดเจนให้นักวิจัยผลิตองค์ความรู้เพื่อนำมาใช้โดยเฉพาะ (ดังแผนภาพที่ 1.2-1.4) ส่วนการบริหารจัดการงานวิจัย อาจมีส่วนในการสร้างพื้นที่ทางนโยบาย (Policy Forum) เพื่อช่วยให้นักวิจัยที่ยังไม่สามารถเข้าถึงผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker) สามารถเข้าถึงได้เป็นต้น ดังนั้นนักวิจัยและกระบวนการกำหนดนโยบายอาจมีปฏิสัมพันธ์ได้หลายรูปแบบกรณีของนโยบายสาธารณะอาจปรากฏเป็น 3 แบบคือ

ตัวแบบที่ 1 กระบวนการวิจัยและกระบวนการนโยบายทำควบคู่กัน (Interaction Model)

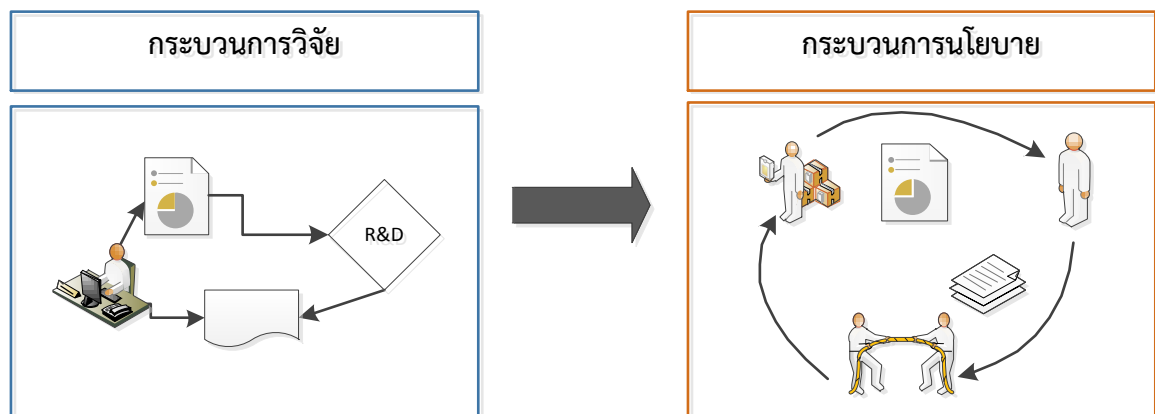
เป็นตัวแบบที่มีกระบวนการคู่ขนานระหว่างกระบวนการวิจัย (Research process) กับกระบวนการนโยบาย (Policy process) ซึ่งทั้งสองกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตลอด

แผนภาพที่ 1.2 แสดงตัวแบบกระบวนการวิจัยและกระบวนการนโยบายทำควบคู่กัน

ตัวแบบที่ 2 กระบวนการวิจัยส่งต่อให้กระบวนการนโยบาย (Sequential Model)

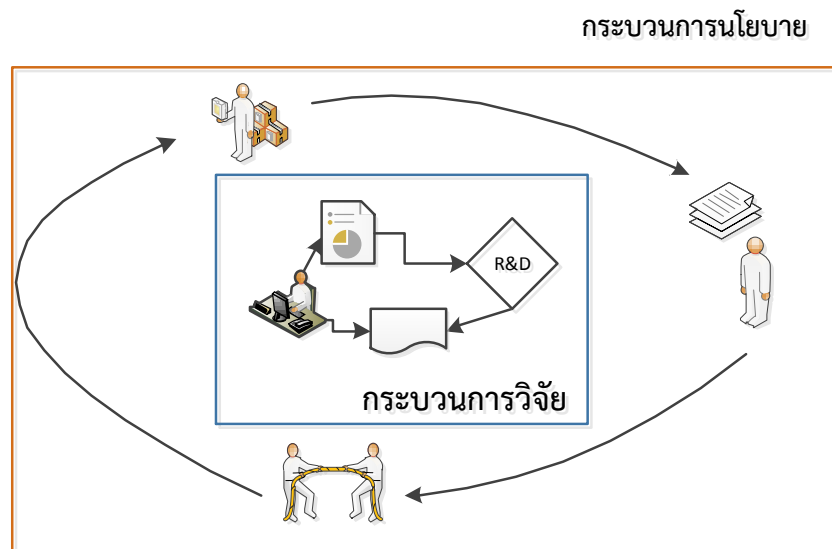
เป็นตัวแบบที่นักวิจัยสามารถเข้าถึงกระบวนการกำหนดนโยบายได้โดยส่งงานวิจัยต่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจพิจารณานำไปใช้

แผนภาพที่ 1.3 ตัวแบบกระบวนการวิจัยส่งต่อให้กระบวนการนโยบาย

ตัวแบบที่ 3 กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย (Embedded Model)

เป็นตัวแบบที่กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการนโยบาย โดยนักวิจัยมีบทบาทเป็นผู้กำหนดนโยบายเองด้วยจึงทำให้เกิดการผลักดันงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือผู้กำหนดนโยบายเป็นผู้กำหนดโจทย์งานวิจัยขึ้นมาเพื่อสนองตอบช่องว่างข้อมูลหรือองค์ความรู้ในการกำหนดนโยบาย

แผนภาพที่ 1.4 ตัวแบบกระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทหลักในการสร้างองค์ความรู้และสร้างระบบ กลไกสนับสนุนต่างๆ เพื่อผลักดันให้งานวิจัยเป็นฐานของการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก จึงมีการกำหนดเป้าหมายประการหนึ่งที่สำคัญอันเป็นส่วนหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ข้อที่ 4 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย คือ “บริหารจัดการผลงานวิจัยให้มีการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และพัฒนาระบบประเมินผลการดำเนินงาน” โดยการพัฒนาศาสตร์ (Research Utilization-RU) หรือองค์ความรู้ที่ช่วยให้มีการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง

อนึ่ง ในช่วงเวลาที่ผ่านมางานวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ สกว. มีจำนวนมากที่ถูกนำไปใช้ ขณะเดียวกันยังมีผลงานวิจัยที่ไม่ได้ถูกนำไปใช้ในด้านนโยบาย ซึ่งยังไม่ม้งานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ ถอดบทเรียนค้นหาปัจจัยที่ทำให้งานวิจัยถูกอ้างถึง หรือถูกหยิบยกขึ้นมา มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์และกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาค้นหาว่ามีปัจจัยอะไรที่ทำให้ผลงานวิจัยถูกนำไปใช้ในด้านนโยบายสาธารณะ บริบทการเมืองสังคมของการนำไปใช้ในด้านนโยบายสาธารณะเป็นเช่นไร ใครบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลักดันดังกล่าว จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศาสตร์การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ อันจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยรุ่นใหม่และใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานบริหารจัดการผลงานวิจัยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 รวบรวม ประมวลและทบทวนแนวทาง ระบบ กลไกการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ

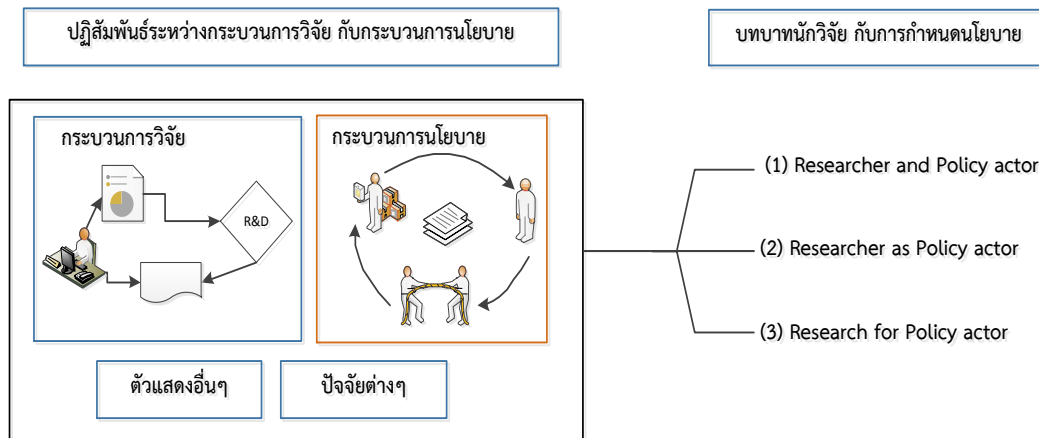
1.2.2 สร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ของการศึกษาศาสตร์ RU ด้านนโยบายสาธารณะ

1.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุนหรือขัดขวางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ

1.2.4 สังเคราะห์องค์ความรู้พัฒนาศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ และสร้างเครื่องมือเพื่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยการสร้างองค์ความรู้พัฒนาศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะนั้น เมื่อพิจารณาจากตัวแบบทั้งสามในข้างต้นพบว่า อาจไม่สามารถใช้ตัวแบบใดตัวแบบหนึ่งในการอธิบายหรือวิเคราะห์ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทนักวิจัยกับกระบวนการนโยบายอาจปรากฏได้หลายรูปแบบหรืออย่างน้อย 3 รูปแบบคือ (1) *Researcher and Policy actor* คือ นักวิจัยและผู้กำหนดนโยบายมีปฏิสัมพันธ์กัน (2) *Researcher as Policy actor* คือ นักวิจัยเข้าไปร่วมอยู่ในคณะกรรมการที่กำหนดนโยบาย หรือเป็นผู้กำหนดนโยบายเอง และ (3) *Research for Policy actor* คือ นักวิจัยทำงานศึกษาวิจัยเสร็จแล้ว นำไปเสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย ดังนั้น กรณีศึกษาหนึ่งๆ อาจใช้หลายตัวแบบมาอธิบายร่วม โดยดูว่ามีกระบวนการ วิธีการอย่างไร ในโครงการวิจัยการสร้างองค์ความรู้พัฒนาศาสตร์ด้านนโยบายจะพิจารณาศึกษาว่าภายใต้กรณีต่างๆ ที่เลือกมาศึกษาวิเคราะห์นั้น สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นปัจจัยร่วม (common factor) ที่ทำให้งานวิจัยถูกนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะได้อย่างไร มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและตัวแสดงอื่นๆ (Actors) ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างไร และมีปัจจัยอื่น (Factors) ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างไร เช่น บริบททางสังคม (ความตื่นตัวของสังคม ระดับความรุนแรงของปัญหา ฯลฯ) ข้อกำหนดทางกฎหมาย (เช่น พันธกรณีในความตกลงระหว่างประเทศ ฯลฯ) เป็นต้น

แผนภาพที่ 1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 วิธีการศึกษา

การวิจัยของโครงการฯ ใช้วิธีการศึกษาจากกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะที่ครอบคลุมระดับการผลักดันนโยบายทั้งที่เป็นนโยบายระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นโดยพิจารณาเลือกกรณีศึกษาที่ปรากฏข้อมูลบ่งชี้ได้ว่าได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นข้อมูลอ้างอิงหรือมีผลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจ หรือผู้ที่ผลักดันประเด็นในระดับนโยบายชาติหรือท้องถิ่น ซึ่งในผลสุดท้ายอาจจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อนำมาเปรียบเทียบหาปัจจัยเกื้อหนุนหรือปัจจัยขัดขวาง

1.4.1 การเลือกกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่เลือกมุ่งเน้นผลของงานวิจัยต่อสาธารณะในระดับต่างๆ กัน มีทั้งงานวิจัยที่ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ต่อสาธารณะ (big change) งานวิจัยที่ก่อประโยชน์การนำไปใช้ในระดับท้องถิ่นและงานวิจัยที่มีปัจจัยในระดับนานาชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นความหลากหลายของระดับการนำไปใช้ซึ่งจะช่วยให้ได้ตัวแบบกระบวนการผลักดันงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในระดับต่างๆ กัน โดยเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะสำคัญด้านต่างๆ ดังนี้

1) นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม 1 กรณีศึกษา คือ นโยบาย ยุทธศาสตร์และกฎหมายของประเทศ ไทยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

กรณีศึกษาในเรื่องนี้ เป็นการนำผลงานการศึกษาวิจัยที่สนับสนุนโดย สกว. ในรูปแบบ “ชุดโครงการวิจัย” ที่มีหลายชุดโครงการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยโครงการวิจัยจำนวนมาก ไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายสาธารณะหลายลักษณะ ทั้งในแง่การกำหนดแนวทางหรือจุดยืนการเจรจาความตกลงระหว่างประเทศด้านโลกร้อน การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 การจัดทำแผนการปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการยกร่างจัดทำกฎหมายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย

2) นโยบายด้านสาธารณสุข 2 กรณีศึกษา คือ

กรณีศึกษาที่ 1 นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กรณีศึกษาในเรื่องนี้ เป็นนโยบายที่ได้รับ การยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นนโยบายที่เกิดจากการตัดสินใจที่อาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์และความรู้ จากงานวิจัยที่มีการสะสมและดำเนินการอย่างต่อเนื่องกว่าสองทศวรรษ เริ่มจากงานวิจัยชุดแรกๆ ที่ได้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูประบบสุขภาพในต่างประเทศและความเป็นไปได้ที่จะวางแนวทาง ปฏิรูปสำหรับประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ 2520 จนกระทั่งมีการจัดตั้งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ขึ้นมาใน พ.ศ. 2535 เพื่อทำหน้าที่เป็นสถาบันวิจัยหลักด้านการวิจัยและพัฒนา ระบบสาธารณสุข ของประเทศ กระบวนการก่อรูปนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจึงได้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบผ่านการ แต่งตั้ง “คณะทำงานพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” ซึ่งในเวลาต่อมา คณะทำงานชุดดังกล่าว ได้จัดทำ “ข้อเสนอระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” เป็นเอกสารวิชาการที่ถูกลำนำไปใช้จนกลายเป็น เสมือนคัมภีร์ของโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค นอกจากนี้ เมื่อนโยบายได้รับการตอบรับจากพรรค การเมืองและนำไปสู่การออกพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 การวิจัยเกี่ยวกับ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคยังมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินการตาม นโยบาย การประเมินติดตามผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการและกลไกต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังปรากฏตัวอย่างการนำผล การศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมมากมาย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทเรียนความสำเร็จของการ ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยผ่านกรณีศึกษานโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จึงมีความน่าสนใจและ น่าจะทำให้ได้ทราบถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้งานวิจัยได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในกระบวนการกำหนด และขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีนัยยะสำคัญ

กรณีศึกษาที่ 2 การพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation : HA) กรณีศึกษาในเรื่องนี้ มีความสำคัญเนื่องจากเป็นกลไกกระตุ้นและส่งเสริมให้โรงพยาบาลทั่วประเทศมีการ พัฒนาคุณภาพทั้งองค์กรอย่างมีระบบ โดยประเทศไทยได้มีการก่อตั้งสถาบันรับรองคุณภาพ สถานพยาบาล (องค์การมหาชน) หรือ สรพ. ขึ้นตามข้อเสนอแนะของงานวิจัยเรื่อง “กลไกส่งเสริมการ พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล” ซึ่งจัดทำโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เมื่อ พ.ศ.2540 จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2552 และได้มีการยกฐานะขึ้นเป็น “สถาบันรับรองคุณภาพ สถานพยาบาล (องค์การมหาชน)” ภายหลังจากนั้นได้มีการจัดทำโครงการวิจัยต่อมาอีกเป็นจำนวนมากที่ ผลการศึกษาได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการประกันคุณภาพโรงพยาบาลให้สอดคล้องกับ วิทยาการและเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและ สังคมที่มีต่อโรงพยาบาลได้ดียิ่งขึ้น ลดค่าใช้จ่าย และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลได้ในรูปแบบภาคีความร่วมมือ ดังนั้น การถอดบทเรียน การนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล โดยการตั้งคำถามว่าทำไมผล การศึกษาของงานวิจัยจำนวนหนึ่งมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่อีกจำนวนหนึ่งกลับ

ไม่มีการนำไปใช้ อะไรคือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในกระบวนการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายจึงน่าสนใจและมีความสำคัญ

3) นโยบายด้านการจัดการภัยพิบัติ 1 กรณีศึกษา คือ การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินใจระดับการจัดการสาธารณสุขภัย และขั้นตอนการปฏิบัติมาตรฐานในการเปิดใช้งานศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินระดับจังหวัด เหตุผลที่เลือกกรณีศึกษานี้ขึ้น ด้วยเพราะการศึกษาการจัดการสาธารณสุขภัยนั้น มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการแสดงผลว่างานการศึกษาวิจัยหนึ่งๆ ได้ถูกนำไปใช้ในลักษณะใด ด้วยงานการศึกษาด้านนี้เป็นงานเชิงเทคนิคของการบริหารจัดการ ดังนั้นเมื่อประเด็นสาธารณะที่อยู่ในความสนใจ และถูกขับเคลื่อนด้วย”ข่าวร้าย” ในทางนโยบายสาธารณะถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้มากที่สุด รวมทั้งการศึกษานี้เป็นงานการออกแบบที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ช่องว่างของการบริหารจัดการประเทศไทยมาก่อนหน้า จึงเป็นงานวิจัยที่สร้างขึ้นบนฐานของการค้นหาคำตอบบางประการมาก่อนหน้า ทำให้มีการต่อยอดในเชิงของผลักดันในระดับนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

4) นโยบายด้านที่ดิน 1 กรณีศึกษา คือ สิทธิที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต กรณีศึกษานี้มีความโดดเด่นเป็นตัวแทนของกรณีการนำงานวิจัยของ สกว. มาใช้ประโยชน์ในระดับชุมชน ท้องถิ่น โดยปรากฏข้อมูลบ่งชี้ว่าคำพิพากษาศาลอาศัยหลักฐานจากการค้นคว้าข้อมูลวิจัย ซึ่งอาจจะชี้ให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติการทางกฎหมายหรือศาลมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์อย่างไรกับนักวิจัย และชาวบ้านกับนักวิจัยทำงานร่วมกันอย่างไรจึงเกิดปฏิสัมพันธ์ทั้งสามส่วนคือ นักวิจัย ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนี้อาจมีตัวแสดงอื่นๆ ที่ช่วยเสริมการขับเคลื่อน เช่น สื่อสารมวลชน หรือหน่วยสนับสนุนงานวิจัย คือ สกว. กรณีศึกษานี้จึงมีความน่าสนใจในฐานะที่เป็นกรณีศึกษาที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับผู้ใช้กฎหมาย

5) นโยบายด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 1 กรณีศึกษา คือ การบริหารจัดการด้านผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคงทางทะเล กรณีนี้มีความชัดเจนเรื่องการดำเนินนโยบายการรักษาผลประโยชน์ทางทะเลและชายฝั่ง ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนของนโยบายระดับประเทศ ซึ่งมีทั้งการประกาศยุทธศาสตร์และแผนต่างๆ รวมถึงตลอดถึง การยกร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งผ่านความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และอยู่ในระหว่างการประกาศในราชกิจจานุเบกษา

6) นโยบายด้านเกษตร 1 กรณีศึกษา คือ การผลักดัน (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. ... กรณีศึกษาในเรื่องนี้ เป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่ยังไม่ได้มีการนำไปใช้จริงในเชิงนโยบาย ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นการพยายามผลักดันแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรม โดยเฉพาะวิถีเกษตรยั่งยืน อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร ตลอดจนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการศึกษาและผลักดันมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในระดับนโยบาย อย่างไรก็ตาม เป็นที่ชัดเจนว่าการผลักดัน (ร่าง) พ.ร.บ. นี้ไปสู่นโยบายระดับชาติ ได้รับการคัดค้านจากภาคเอกชนบางส่วนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก (ร่าง) พ.ร.บ. ฉบับนี้ อาทิ ผู้ค้าสารพิษกำจัดศัตรูพืช และการตัดต่อจีเอ็มโอ เป็นต้น กรณีศึกษานี้ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกผลักดันไปสู่ระดับ

นโยบายแห่งชาติ เนื่องจากอยู่ในขั้นตอนกระบวนการทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การศึกษาในกรณีศึกษานี้ อาจชี้ให้เห็นถึงบทบาทของปัจจัยภายนอกอื่นๆ ซึ่งในที่นี้คือปัจจัยอิทธิพลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีผลกระทบหรืออิทธิพลอย่างไรต่อการผลักดันผลงานทางวิชาการไปสู่การเป็นนโยบายระดับชาติ อาทิ ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางใน (ร่าง) พ.ร.บ. การออกแบบข้อกำหนดหรือข้อบังคับต่างๆ ลงไปใน (ร่าง) พ.ร.บ. หรือขั้นตอนการผลักดันทางกฎหมาย

7) **นโยบายด้านการปฏิรูปสื่อสาธารณะ 1 กรณีศึกษา** คือ การปฏิรูปสื่อกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กรณีศึกษาในเรื่องนี้ น่าสนใจเนื่องจากผลงานวิจัยด้านการปฏิรูปสื่อในเชิงโครงสร้างสำคัญของประเทศไทยได้นำไปสู่การวางหลักการสำคัญเรื่องการปฏิรูปสื่อในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ทั้งในมิติด้านสิทธิเสรีภาพ โครงสร้างทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและการมีกลไกกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และ โทรคมนาคมในรูปแบบองค์กรอิสระ จนนำไปสู่การจัดทำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ซึ่งมีผลถึงปัจจุบัน รวมถึงการผลักดันให้เกิดสถานีโทรทัศน์บริการสาธารณะช่องไทยพีบีเอส และแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลกันเองของสื่อตามกรอบจรรยาบรรณ อีกทั้งสนับสนุนการเคลื่อนไหวให้เกิดการมีส่วนร่วมของสื่อภาคประชาชน สื่อชุมชน การปฏิรูปสื่อของรัฐเดิมให้มาเป็นสื่อสาธารณะและการเปลี่ยนระบบสัมปทานมาเป็นระบบใบอนุญาต

1.4.2 วิธีเก็บข้อมูลของแต่ละกรณีศึกษา

ใช้การสืบค้นข้อมูลเอกสารทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และดิจิทัล การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเช่นนักวิจัย หน่วยสนับสนุนการวิจัย ผู้มีอำนาจตัดสินใจนโยบาย เป็นต้น ในประเด็นที่เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีผลักดันงานวิจัย ปัญหาอุปสรรค จากนั้นจัดประชุมกลุ่มย่อยแต่ละกรณีศึกษา โดยเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษามาร่วมเพื่อตรวจทานข้อมูลที่ได้และเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังขาด หลังจากได้ข้อมูลกรณีศึกษาย่อยครบถ้วนแล้วจัดประชุมนำเสนอผลการศึกษา 1 ครั้งโดยให้ทุกกรณีศึกษา นำเสนอผลการศึกษาดูตรวจสอบประเด็นที่ได้ในงานวิจัย และสอบถามความคิดเห็นจากเวทีโดยเชิญผู้มีความเชี่ยวชาญในการสร้างพัฒนาศาสตร์การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผู้มีส่วนในการตัดสินใจระดับนโยบาย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยสนับสนุนการวิจัย และนักวิชาการร่วมให้ความเห็น จากนั้นประมวลผลจากการศึกษาสรุปเป็นศาสตร์การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ วิธีเก็บข้อมูลของแต่ละกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษา นโยบาย ยุทธศาสตร์และกฎหมายของประเทศไทยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากบทความ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ที่เกี่ยวข้อง รายงานวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะผู้ประสานชุดโครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ สกว. ที่มีโครงการวิจัยจำนวนมากได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายสาธารณะในหลายลักษณะ

กรณีศึกษา นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากบทความ เอกสารเผยแพร่ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิรูประบบสุขภาพภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เป็นต้น การจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (focus group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการความเป็นมาของการจัดตั้งระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของประเทศไทย

กรณีศึกษาการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากบทความ เอกสารเผยแพร่ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาลภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เป็นต้น การสัมภาษณ์เชิงลึกแพทย์หญิงปิยวรรณ ลิ้มปัญญาเลิศ รองผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อพัฒนาการของงานวิจัยด้านการพัฒนาและรับรองคุณภาพสถานพยาบาลตลอดจนแนวทางการผลักดันงานวิจัยให้ถูกนำไปใช้ประโยชน์

กรณีศึกษาการพัฒนาเกณฑ์การตัดสินใจระดับการจัดการสาธารณสุข และขั้นตอนการปฏิบัติมาตรฐานในการเปิดใช้งานศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินระดับจังหวัด ใช้การเก็บข้อมูลแบบวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเครื่องมือวิจัยได้แก่ 1) การประชุมกลุ่มเฉพาะของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์และนักวิจัยทางด้านการจัดการความเสี่ยงสาธารณสุข เพื่อให้เกิดการถกเถียงกันในเรื่องของการที่งานวิจัยจะสามารถนำไปผลักดันนโยบายสาธารณะได้อย่างไร 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล โดยการสัมภาษณ์รายบุคคลจะสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานในส่วนนโยบาย และส่วนงานวิจัยของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะกลุ่มนักวิจัยสถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ทำงานด้านหมอกควันกับพื้นที่นิเวศนวัตกรรมและสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทร่วมกันทำงานกับภาคประชาสังคม แล้วนำเอาข้อมูลที่ได้มาเขียนประกอบผลการศึกษาบางส่วน และใช้ในการวิเคราะห์ตรรกะของการจัดทำนโยบายที่มีงานวิจัยเป็นฐาน

กรณีศึกษา สิทธิที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ใช้วิธีการสำรวจสังเกตการณ์ปัญหาในพื้นที่ศึกษาอันเป็นที่มาของงานวิจัย การสืบค้นข้อมูลจากงานวิจัย บทความ เอกสารเผยแพร่จากภาครัฐและภาคประชาสังคม และการสัมภาษณ์เชิงลึกอดีตผู้บริหารหน่วยสนับสนุนงานวิจัยด้านงานวิจัยท้องถิ่น และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยและผลักดันงานวิจัยให้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ นายสนธิ แซ่ซัว ชาวเลชุมชนราไวย์ จ.ภูเก็ต รศ.ดร. นฤมล อรุโณทัย ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนายโชคดี สมพรหม มูลนิธิชุมชนไท

กรณีศึกษาการบริหารจัดการด้านผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคงทางทะเล ใช้การสืบค้นข้อมูลจากบทความ เอกสารเผยแพร่ รายงานวิจัยด้านผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคงทางทะเล ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปี พ.ศ. 2563 การสัมภาษณ์เชิงลึก รศ.สุชาดา ชินะจิตร อดีตผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว. ในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนและผลักดันการใช้ประโยชน์งานวิจัยด้านผลประโยชน์แห่งชาติ

และความมั่นคงทางทะเล และการจัดประชุมกลุ่มเฉพาะเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ศ.ดร.เมตติศักดิ์ จารยะพันธุ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.นวิรัตน์ ไกรพานนท์ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พลเรือเอก จุมพล ลุมพิกานนท์ ข้าราชการบำนาญ รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผศ.ดร.สุชาย วรชนะนันท์ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กรณีศึกษา การผลักดัน ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. ... ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่มีความสำคัญต่อการผลักดัน ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ และอื่นๆ เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด หลักการและรูปแบบระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนข้อเท็จจริงของเหตุการณ์สำคัญนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลต่อนโยบายและการผลักดันร่างพ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน การสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลักดันแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืนตลอดจนร่างพ.ร.บ.เกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ ผศ.ไพสิฐ พาณิชย์กุล ในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญในการยกร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน คุณ อุกุล อยู่หว่า และคุณ สุภา ไยเมือง ในฐานะภาคประชาชนที่ต่อสู้ในการขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ และคุณ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ในฐานะผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการศึกษาและดำเนินการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน นอกจากนี้ ได้จัดประชุมกลุ่มเฉพาะเพื่อตรวจสอบข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญตลอดจนผู้มีอำนาจตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการผลักดัน พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของบทบาทของภาคประชาชนและงานวิจัย โดยมีผู้ร่วมการเสวนาได้แก่ รศ.ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง คุณสุภา ไยเมือง ดร.กฤษฎา บุญชัย คุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ คุณธีระ วงษ์เจริญ และ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร แล้วนำเอาข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลทั้งสามรูปแบบนำไปวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดของงานวิจัย

กรณีศึกษาการปฏิรูปสื่อกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากบทความ เอกสารเผยแพร่ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการปฏิรูปสื่อสาธารณะทั้งของไทยและต่างประเทศ การประชุมกลุ่มเฉพาะเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องและจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเองในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปสื่อสาธารณะ

1.4.3 การสังเคราะห์กรณีศึกษา

การสังเคราะห์กรณีศึกษาใช้การศึกษาแบบ grounded theory โดยศึกษาแต่ละกรณีโดยละเอียด วิเคราะห์องค์ประกอบออกมาจัดเรียงหาปัจจัยตัวแปรต่างๆ แล้วสังเคราะห์สร้างตัวแบบซึ่งอาจจะมีได้หลายตัวแบบขึ้นต่อปัจจัยที่ต่างๆ กันไป และเนื่องจากเป็นการสร้างตัวแบบจาก grounded theory ดังนั้นจึงเลือกศึกษากรณีงานวิจัยด้านนโยบายที่มีผลกระทบต่อสังคม และที่สังคมรับรู้ได้เช่นเดียวกับนักวิจัยหลากหลายระดับ การเลือกแบบนี้ทำให้ไม่สามารถใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงอย่างเดียวมาอธิบายได้ในทุกกรณีแต่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกันไป

ในส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุนหรือขัดขวางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย สาธารณะของกรณีศึกษา ได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์โดยการใช้ตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์จากกร ทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจำแนกเป็นตัว แปรเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. งานศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1.1 คุณภาพของงานวิจัย ได้แก่ การกำหนดโจทย์วิจัยที่เหมาะสม คุณภาพของข้อมูลที่ใช้ใน การศึกษา และผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ

1.2 นักวิจัยและทีมวิจัย ได้แก่ ทักษะ ความสามารถของนักวิจัยในการสื่อสารเชื่อมโยงกับผู้ กำหนดนโยบาย องค์ประกอบของทีมวิจัย (การยอมรับของฝ่ายนโยบาย, ความเชี่ยวชาญ ฯลฯ) การมี เครือข่ายนักวิจัยที่มีความรู้ในหลายด้าน

1.3 กระบวนการบริหารงานวิจัย ได้แก่ การจัดกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมกับผู้ที่ใช้งานวิจัย การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder) การสื่อสารสร้าง ประเด็นแก่สาธารณะ รูปแบบการสื่อสารกับสังคมและงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมการสื่อสารที่เพียงพอ

1.4 บทบาทองค์กรสนับสนุนงานวิจัย ได้แก่ การสร้างเครือข่ายนักวิจัยที่เข้มแข็ง การสนับสนุน ทุนอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารสร้างปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายกำหนดนโยบาย การสร้าง Policy Forum/Platform รูปแบบ กลไก กิจกรรมเพื่อสนับสนุน ผลักดันการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยทั้งในช่วงระหว่างการวิจัยและ หลังการวิจัยเสร็จสิ้น

2. กระบวนการนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย

2.1 ความสนใจ การให้ความสำคัญต่องานศึกษาวิจัยของผู้กำหนดนโยบาย

2.2 บทบาทและอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง

2.3 โอกาสทางนโยบาย (Policy Window) ที่เปิดกว้าง

2.4 บทบาทและอิทธิพลของตัวกระทำทางนโยบายที่เกี่ยวข้อง (Policy Actors) อาทิ คณะรัฐมนตรี คณะกรรมการกฤษฎีกา พรรคการเมือง รัฐสภา ผู้นำความคิดในสังคม เป็นต้น

3. สภาพแวดล้อมทางนโยบาย ประกอบด้วย

3.1 ระดับความรุนแรงของปัญหาที่เป็นหัวข้อการวิจัย

3.2 กระแสความตื่นตัว การรับรู้ประเด็นนโยบายของสังคมเกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการวิจัย

3.3 บทบาท ความตื่นตัว การให้ความสำคัญของสื่อมวลชนต่อเรื่องที่ทำการวิจัย

3.4 ข้อกำหนด พันธกรณีในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการวิจัย

3.5 ข้อกำหนด บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการวิจัย

3.6 ข้อกำหนด การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนระดับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่อง การวิจัย

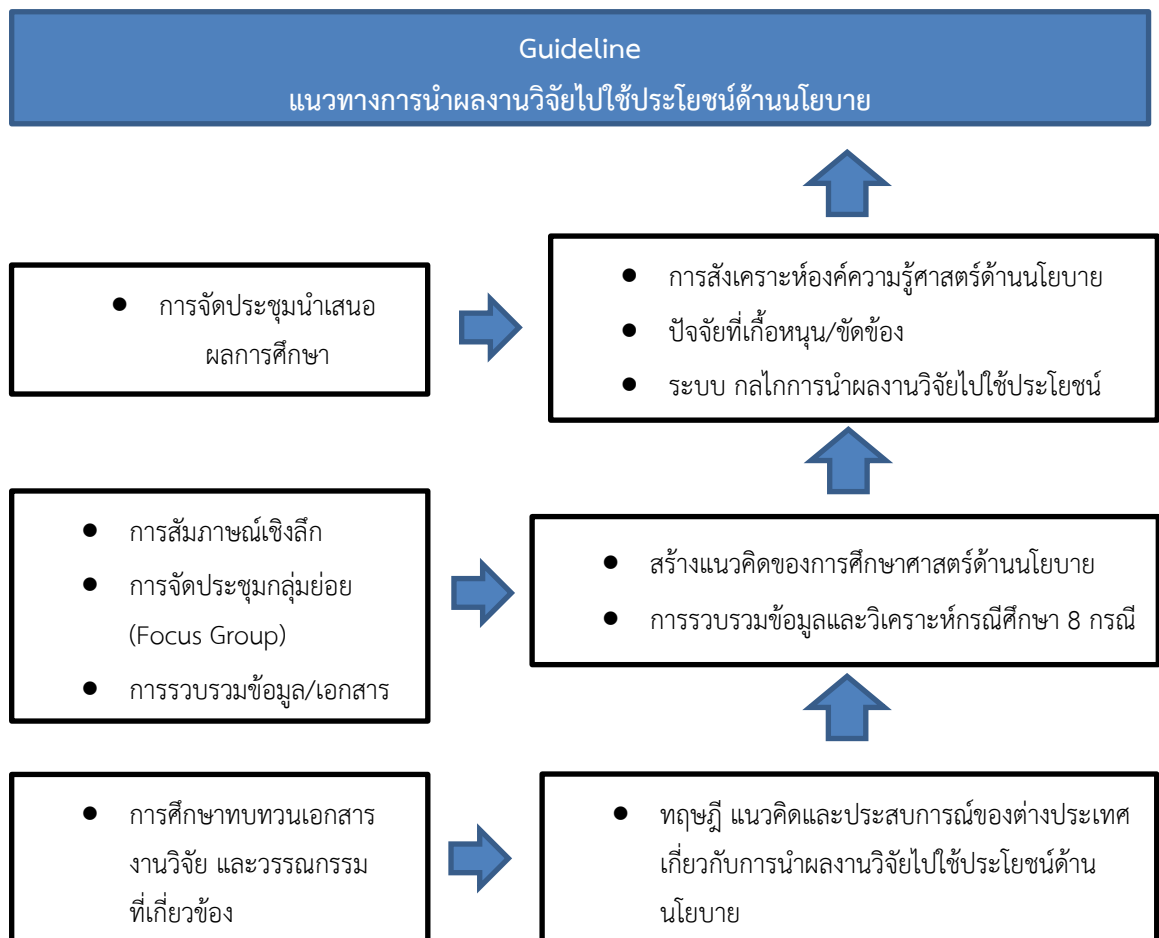
โดยในการศึกษา ได้ใช้ตัวแปรข้างต้นเป็นกรอบการวิเคราะห์ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของแต่ละกรณีว่ามีความเห็นว่าตัวแปรแต่ละตัวนั้นมีความสำคัญต่อการนำงานศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนโยบายสาธารณะหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

1.5 ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะเท่านั้น โดยขอบเขตในการวิเคราะห์กรณีศึกษา วิเคราะห์ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของการทำวิจัย เช่นบริบทการได้มาซึ่งงานวิจัย การกำหนดโจทย์วิจัย จนกระทั่งการเสร็จสิ้นงานวิจัย เหตุปัจจัยในการผลักดันงานวิจัยไปสู่ระดับนโยบาย วิธีการผลักดันงานวิจัย ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในการผลักดันเช่น นักวิจัย หน่วยสนับสนุนการวิจัย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ฝ่ายการเมือง สื่อสารมวลชน ฯลฯ ข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากนั้นวิเคราะห์กรณีศึกษาสรุปปัจจัยของแต่ละกรณีศึกษาแล้วนำมาสรุปบทเรียนร่วมกันของแต่ละกรณีศึกษาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้

1.6 แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน

การวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : นโยบายยุทธศาสตร์ และกฎหมายของประเทศไทยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมในระดับโลกที่จะส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางในหลายมิติ การดำเนินการแก้ไขหรือบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต้องได้รับความร่วมมือจากประชาคมโลก ในช่วงปี พ.ศ.2535 จึงมีการจัดทำ “กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ขึ้น โดยกำหนดให้ทุกประเทศร่วมกันลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกแบบสมัครใจ ต่อมาได้มีการเจรจาจัดทำเป็น “พิธีสารเกียวโต” ขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยกำหนดเป็นมาตรการบังคับให้ประเทศที่พัฒนาแล้วต้องลดก๊าซให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด แต่ยังไม่มีการบังคับต่อประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ดี เมื่อมีรายงานของนักวิทยาศาสตร์ที่จัดทำขึ้นโดย IPCC ระบุว่า การควบคุมการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกไม่ให้เกิน 2 องศาเซลเซียสภายในปี ค.ศ. 2100 ต้องเป็นการดำเนินการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา จึงเป็นประเด็นที่นำไปสู่การเจรจาจัดทำระบอบระหว่างประเทศด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลังปี ค.ศ. 2012 เพื่อทดแทนพิธีสารเกียวโต ซึ่งในท้ายที่สุดประสบความสำเร็จจัดทำออกมาเป็น “ความตกลงปารีส” ในปี พ.ศ. 2558

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะมีความตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งที่เป็นผลกระทบทางกายภาพ ผลกระทบที่เกิดจากพันธกรณีภายใต้ระบอบระหว่างประเทศด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลังปี ค.ศ.2012 และผลกระทบจากมาตรการฝ่ายเดียวที่กำหนดขึ้นโดยประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยเพื่อพยายามลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก จึงได้พัฒนาและสนับสนุนชุดโครงการวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขึ้น ประกอบด้วย 2 ชุดโครงการในช่วงปี 2553 - 2558 คือ (1) ชุดโครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์ลดโลกร้อน และ (2) ชุดโครงการศูนย์ประสานงานและพัฒนางานวิจัยด้านโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และการหาแนวทางปรับตัว การวิจัยเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการจัดทำระบอบระหว่างประเทศด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลังปี ค.ศ.2012 รวมทั้งการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายนักวิชาการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั้งในและต่างประเทศ การสร้างความตระหนักและความเข้าใจแก่สังคมไทยในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ผลลัพธ์การดำเนินงานของชุดโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจแบบคาร์บอนต่ำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- 2564) การกำหนดท่าทีและจุดยืนการเจรจาของประเทศไทยในการจัดทำระบอบระหว่างประเทศด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลังปี ค.ศ.2012 การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในยุทธศาสตร์ชาติด้านการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการยกร่างจัดทำพระราชบัญญัติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทย

กรณีศึกษาที่ 2 : นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือที่เรียกกันอย่างไม่ติดปากว่า “โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค” เป็นนโยบายที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นนโยบายที่เกิดจากการตัดสินใจที่อาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์และความรู้จากงานวิจัยที่มีการสะสมและดำเนินการอย่างต่อเนื่องกว่าสองทศวรรษ เริ่มจากงานวิจัยชุดแรกๆ ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูประบบสุขภาพในต่างประเทศและความเป็นไปได้ที่จะวางแนวทางปฏิรูปสำหรับประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ 2520 จนกระทั่งมีการจัดตั้งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ขึ้นมาใน พ.ศ. 2535 เพื่อทำหน้าที่เป็นสถาบันวิจัยหลักด้านการวิจัยและพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศ กระบวนการก่อรูปนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจึงได้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบผ่านการแต่งตั้ง “คณะกรรมการพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” ซึ่งในเวลาต่อมา คณะทำงานชุดดังกล่าวได้จัดทำ “ข้อเสนอระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” เป็นเอกสารวิชาการที่ถูกนำไปใช้จนกลายเป็นเสมือนคัมภีร์ของโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค นอกจากนี้ เมื่อนโยบายได้รับการตอบรับจากพรรคการเมืองและนำไปสู่การออกพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 การวิจัยเกี่ยวกับโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคยังมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินการตามนโยบาย การประเมินติดตามผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการและกลไกต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทเรียนความสำเร็จของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยผ่านกรณีศึกษานโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จึงมีความน่าสนใจและน่าจะทำให้ได้ทราบถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้งานวิจัยได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในกระบวนการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีนัยยะสำคัญ

กรณีศึกษาที่ 3 : การพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation : HA)

การพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation) คือกลไกกระตุ้นและส่งเสริมให้โรงพยาบาล มีการพัฒนาคุณภาพทั้งองค์กรอย่างมีระบบ โดยประเทศไทยได้มีการก่อตั้งสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) หรือ สรพ. ขึ้นตามข้อเสนอแนะของงานวิจัยเรื่อง “กลไกส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล” ซึ่งจัดทำโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เมื่อ พ.ศ. 2540 แต่ในระยะเริ่มแรกได้มีการก่อตั้งเป็นสถาบันภายใต้ สวรส. เมื่อ พ.ศ. 2542 ในชื่อว่า “สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (พรพ.)” จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2552 จึงได้มีการยกฐานะขึ้นเป็น “สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน)”

นับตั้งแต่มีการนำการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลมาใช้ในประเทศไทย ได้มีการจัดทำโครงการวิจัยต่อมาอีกเป็นจำนวนมาก ที่น่าสนใจ ได้แก่ โครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของอนุวัฒน์ ศุภชุตินกุล และคณะ (2544) ภายใต้ทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ สวรส. ที่ผลการศึกษาได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการประกันคุณภาพโรงพยาบาลให้สอดคล้องกับวิทยาการและเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมที่มีต่อโรงพยาบาลได้ดียิ่งขึ้น ลดค่าใช้จ่าย และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลได้ในรูปแบบภาคีความร่วมมือ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ตั้งแต่การก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมารับผิดชอบ ไปจนถึงการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงาน อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยอื่นๆ โดยเฉพาะที่ปรากฏในรูปวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ เช่น ชญานุตม์ ทุมทวน (2559) รัตนศักดิ์ เจริญทรัพย์ (2550) เป็นต้น ที่ยังไม่มีหลักฐานของการนำไปใช้ประโยชน์

การถอดบทเรียนการนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล โดยการค้าถามว่าทำไมผลการศึกษางานวิจัยจำนวนหนึ่งมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ในขณะที่อีกจำนวนหนึ่งกลับไม่มีการนำไปใช้ อะไรคือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในกระบวนการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายจึงน่าสนใจและมีความสำคัญ

กรณีศึกษาที่ 4 : การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินใจระดับการจัดการสาธารณสุข และขั้นตอนการปฏิบัติมาตรฐานในการเปิดใช้งานศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินระดับจังหวัด

หลังจากประเทศไทยประสบปัญหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 เกิดความเสียหายขึ้นในวงกว้าง และมีเหตุฟ้องร้องของภาคประชาชน ต่อการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐจำนวนมาก ทำให้สำนักงานโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ส่งผู้เชี่ยวชาญเข้าทำการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง หนึ่งในปัญหาที่พบ คือการที่ประเทศไทย ขาดการทำงานด้านการจัดการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในการตัดสินใจบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงขั้นตอนการปฏิบัติงานของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จึงจึงมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินใจระดับการจัดการสาธารณสุข และขั้นตอนการปฏิบัติมาตรฐานในการเปิดใช้งานศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินระดับจังหวัด” ศึกษาแบบการทำงานจากประเทศตัวอย่าง และจากหลักวิชาการตามมาตรฐานสากล ทำการออกแบบเกณฑ์การตัดสินใจในการบริหารจัดการ เพื่อการสร้างระบบขั้นตอนปฏิบัติงานที่กระชับ และมีมาตรฐานในการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งทางกระทรวงมหาดไทยได้นำตารางเงื่อนไขเกณฑ์การตัดสินใจของผลการศึกษานี้ไปบรรจุในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 และนำส่วนของรูปแบบขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ออกใช้ในการบริหารจัดการอุทกภัยที่บางสะพานและชะอวด ในปี พ.ศ. 2560 ส่งผลให้การบริหารจัดการมีทิศทางที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรณีศึกษาที่ 5 : สิทธิที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลบ้านราไวย์ อ.เมือง จ.ภูเก็ต มีประชากรจำนวน 2,067 คน ครัวเรือน ๕๐๐ ครัวเรือน ประมาณ 19 ไร่ โดยชาวเลอ้างว่าได้อยู่อาศัยและทำมาหากินในพื้นที่นี้ต่อเนื่องมากกว่า 7 ชั่วอายุคน มีการตั้งบ้านเรือน มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (http://thaitribune.org/contents/detail/330?content_id=25600&rand=1486010663) ในปี พ.ศ. 2557 ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลบ้านราไวย์ ประสบปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์เหนือที่ดินทับซ้อน มีชาวเลถูกดำเนินคดีทั้งจากเอกชน และภาครัฐกรณีการละเมิดที่ดินและบุกรุกที่ส่วนบุคคลทั้งหมด 101 คดี ยื่นอุทธรณ์ 7 คดี และยื่นฎีกา 2 คดี

(<http://transbordernews.in.th/home/?p=4795>) ในเบื้องต้นศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาให้ราษฎรชาวเลราไว้ออกจากพื้นที่แล้ว 9 ราย (http://thaitribune.org/contents/detail/330?content_id=25600&rand=1486010663) จนนำไปสู่การต่อสู้เพื่อยืนยันสิทธิเหนือที่ดิน โดยอาศัยการค้นคว้าข้อมูลและผลงานวิจัยซึ่งมีหน่วยงานด้านวิชาการให้การสนับสนุนคือมูลนิธิชุมชนไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต และรวมไปถึงกรมสอบสวนคดีพิเศษ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายร่วมกับชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ.2560 ศาลฎีกेत มีคำพิพากษาให้ยกฟ้องชาวชุมชนราไวในคดีพิพาทที่ดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยระหว่างชาวเลราไวกับเอกชน จำนวน 4 คดี โดยศาลวินิจฉัยจากหลักฐานประวัติการตั้งถิ่นฐานจากโบราณวัตถุต่างๆ ภาพถ่ายวีดิทัศน์ อันมีที่มาจากข้อมูลวิจัย โดยเฉพาะงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เช่น นฤมล อรุโณทัย (2549) “ประชาสังคมและชุมชนเข้มแข็งในบริบทของกลุ่มชายขอบ กรณีศึกษากลุ่มชาวเลในประเทศไทย” สนิท แซ่ซั่ว (2558) “สืบค้นประวัติการตั้งถิ่นฐานและวิถีวัฒนธรรม เพื่อยืนยันสิทธิชุมชนดั้งเดิมและแก้ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ทับที่ดินชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านราไว อำเภอมืองจังหวัดภูเก็ต”

กรณีศึกษาที่ 6 : การบริหารจัดการด้านผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคงทางทะเล

ความหลากหลายและความซับซ้อนในการบริหารจัดการผลประโยชน์ทางทะเลจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการดำเนินการ อีกทั้งยังต้องมีการกระตุ้นให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานด้านนโยบายได้เห็นถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์การจัดการผลประโยชน์ทางทะเล ในช่วงเวลาที่ผ่านมา หลายหน่วยงานได้เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคงทางทะเล จึงได้มีความพยายามดำเนินการรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายเห็นความสำคัญและกำหนดให้เรื่องนี้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของประเทศ ทั้งการตั้งคณะกรรมการ การสนับสนุนการวิจัย รวมทั้งมีการขยายกระบวนการทัศน์เรื่องผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลจากความมั่นคงของรัฐไปสู่ความมั่นคงของสังคม ความมั่นคงของมนุษย์ และความมั่นคงของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมุ่งเน้นการบริหารกิจการทางทะเลที่ดี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ได้กำหนดให้มีชุดโครงการยุทธศาสตร์การจัดการผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล ในปี พ.ศ. 2553 เป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล (2550) ที่สกว.ให้การสนับสนุน ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงมูลค่าของประโยชน์ทางทะเลที่มีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยได้มีการผลักดันกลไกที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล 2 ส่วน คือ การตั้งคณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล (อจล) ภายใต้สภาความมั่นคงแห่งชาติ และ การร่วมลงนามเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Laws of the Seas- UNCLOS)

ปัจจุบันประเทศไทยมีแผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ.2558 -2562) และรัฐบาลมีการตั้งคณะทำงานขึ้น 2 ชุด คือ คณะทำงานยุทธศาสตร์เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล

ภายใต้คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และคณะทำงานปฏิรูปด้านระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ภายใต้อนุกรรมการบูรณาการและขับเคลื่อนการปฏิรูประบบและโครงสร้าง ของคณะกรรมการเตรียมการปฏิรูปประเทศ ซึ่งถือได้ว่าประเด็นเรื่องการบริหารจัดการผลประโยชน์ทางทะเลเป็นประเด็นหนึ่งที่ได้รับการให้ความสำคัญในระดับนโยบาย

กรณีศึกษาที่ 7 การผลักดัน ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. ...

การพัฒนาด้านการเกษตรเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องด้วยความสำคัญของภาคเกษตรกรรมและเกษตรกรอันเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของชาติ การพัฒนาระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืนถูกระบุอยู่ในแผนพัฒนาการเกษตรนับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) จนถึง ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 -2564) ในปัจจุบัน

ล่าสุดในปี พ.ศ. 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการพยายามผลักดัน พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. ... ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องไปกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ความพยายามดังกล่าวถือว่าเป็นการผลักดันการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนให้เป็นนโยบายสาธารณะ โดยมุ่งหวังให้เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ตลอดจนมีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่เกษตรยั่งยืนรูปแบบต่างๆ อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การพยายามผลักดัน พ.ร.บ. ดังกล่าว ได้รับการคัดค้านจากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าสารพิษกำจัดศัตรูพืชและการตัดต่อจีเอ็มโอพืช โดยได้ให้เหตุผลว่า (ร่าง) พ.ร.บ. ดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ ขัดแย้งกับแนวทาง Thailand 4.0 ของรัฐบาลและจะไม่ทำให้เกษตรกรไทยก้าวหน้า และอาจทำให้เกษตรกรเสียประโยชน์

อย่างไรก็ตาม คณะทำงานจัดทำ (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ได้มีหนังสือชี้แจงถึงข้อคัดค้านดังกล่าว ก่อนที่ (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน จะได้รับการเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2561 แต่ยังไม่มีความคืบหน้าในด้านขั้นตอนทางกฎหมายแต่อย่างใด ดังนั้น จึงยังเป็นที่กังวลกันในหมู่ NGO และประชาชนทั่วไปว่าเมื่อขั้นตอนทางกฎหมายดำเนินการต่อไป อาจมีการแก้ไข (ร่าง) พ.ร.บ. ดังกล่าวไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความพยายามคัดค้านของภาคเอกชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าว แรงดันจากภาคเอกชนขนาดใหญ่อาจเป็นหนึ่งในปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อการผลักดัน (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน อันเป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษา (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน จึงเป็นอาจเป็นหนึ่งกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจในด้านอิทธิพลของปัจจัยอื่นๆ ต่อการพัฒนางานวิจัยเป็นนโยบายสาธารณะ

กรณีศึกษาที่ 8 การปฏิรูปสื่อและการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

ต้นธารงานวิจัยด้านการปฏิรูปสื่อในเชิงโครงสร้างขึ้นสำคัญของประเทศไทยคือเรื่อง “บทบาทของรัฐในทางด้านสื่อสารมวลชน ข้อเสนอร่าง พ.ร.บ.วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์” ซึ่งจัดทำโดยนักวิชาการด้านกฎหมายมหาชนและด้านสื่อสารมวลชน (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, วิษณุ วัลย์ญ และ มุขเมธิน กลั่นนุรักษ์) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 และงานวิจัยเรื่อง “ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ” (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์) เพราะนำไปสู่การขับเคลื่อนหลักการสำคัญเรื่องการปฏิรูปสื่อในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ทั้งในมิติด้านสิทธิเสรีภาพ โครงสร้างทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของการจัดสรรคลื่นความถี่และการมีกลไกกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และ โทรคมนาคมในรูปแบบองค์กรอิสระ (Regulator) เพื่อกำกับดูแลให้มีการแข่งขันเสรีเป็นธรรมและความเป็นอิสระของสื่อ จากแนวคิดเชิงวิชาการดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดตั้ง คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.) เพื่อขับเคลื่อนงานรณรงค์ปฏิรูปสื่อและผลักดันกฎหมายของภาคประชาสังคม จนนำไปสู่การจัดสรรคลื่นความถี่ในมิติใหม่ คือ สื่อสามเสา (สื่อสาธารณะ สื่อธุรกิจ และ สื่อภาคประชาชน) อีกทั้งสนับสนุนการเคลื่อนไหวให้เกิดการมีส่วนร่วมของสื่อภาคประชาชน สื่อชุมชน นำไปสู่การจัดทำกฎหมายเพื่อจัดตั้งสององค์กรกำกับดูแลอิสระที่แยกกันระหว่างด้านโทรคมนาคม (กทช.) และด้านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (กสช.) แต่จัดตั้งสำเร็จเพียงชุดเดียวที่มากำกับดูแลด้านโทรคมนาคมเท่านั้น

ต่อมาได้มีชุดงานวิจัยสำคัญว่าด้วยเรื่อง “การปฏิรูปสื่อ” (Reforming the Media System) โดย ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เมื่อปี พ.ศ.2545 ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จนนำไปสู่การจัดทำกฎหมายรวมองค์กรกำกับดูแลเป็นชุดเดียว คือ การจัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และ กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ในปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน รวมถึงการผลักดันให้เกิดสถานีโทรทัศน์บริการสาธารณะช่องไทยพีบีเอส (ThaiPBS) และแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลกันเองของสื่อตามกรอบจรรยาบรรณ การปฏิรูปสื่อของรัฐเดิมให้มาเป็นสื่อสาธารณะและการเปลี่ยนระบบสัมปทานมาเป็นระบบใบอนุญาต เป็นต้น จากนั้นทาง สกว. ยังได้สนับสนุนโครงการจับตามนโยบายสื่อและโทรคมนาคม (NBTC Policy Watch) โดย ผศ.ดร.พรเทพ เบญญาอภิกุล คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ส่งผลให้มีการตรวจสอบนโยบายและการทำงาน กสทช.อย่างเข้มข้นในเรื่องการจัดสรรคลื่นความถี่ เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ.2559 มีโครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อว่าด้วยเรื่องข้อเสนอแนวทาง (Roadmap) การปฏิรูปสื่อเพื่อการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และ กิจการโทรคมนาคม โดย TDRI ที่จัดทำให้กับ กสทช.ว่าด้วยการทบทวนกลไกด้านกฎหมาย นโยบาย ทั้งในเชิงโครงสร้างสื่อ การกำกับดูแลเนื้อหา และ ผลกระทบต่อสังคม รวมถึงผลกระทบจากเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคหลอมรวมการสื่อสาร งานวิจัยชุดนี้มีข้อเสนอที่น่าสนใจหลายประเด็นที่ควรยกระดับมาเป็นการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการทบทวนบทบาทของ กสทช. และปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วจนส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมสื่อมวลชนและพลเมืองผู้รับและ

ใช้สื่อในวงกว้าง มีคำถามถึงนโยบายสาธารณะต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเสมอภาค แนวทางการกำกับดูแลผู้ให้บริการดิจิทัลไร้พรมแดน (Digital Platforms) การดูแลเนื้อหาพร้อมกันเพื่อยกระดับจริยธรรมสื่ออาชีพและปัจเจกบุคคลที่ใช้สื่อนั้นด้วย รวมไปถึงการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อของพลเมืองในอนาคตควรเป็นอย่างไรเมื่อสังคมไทยเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัลเต็มรูปแบบมากขึ้นกว่านี้ ในช่วงเวลาที่สังคมไทยกำลังมีการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองและเทคโนโลยีอย่างมีนัยยะสำคัญ จึงควรนำกรณีศึกษาจากงานวิจัยดังกล่าวและงานศึกษาอื่นที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะให้เป็นรูปธรรมและตั้งคำถามเชิงเสนอแนะไปสู่การขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และสมดุลต่อพลเมืองไทยในยุคข้อมูลข่าวสารได้อย่างแท้จริง

1.7 กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คณะวิจัยได้เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2562 – 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2563 โดยมีกิจกรรมดังนี้

1.7.1 การรวบรวม ประมวลและทบทวนแนวทาง ระบบ กลไกการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ และ รวบรวมข้อมูลกรณีศึกษา โดยมีกระบวนการวิจัยคือ

ทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ (หนึ่ง) แนวคิดทฤษฎีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทั้งกรณีไทยและต่างประเทศ (สอง) รวบรวมข้อมูล 8 กรณีศึกษา ได้แก่ นโยบายยุทธศาสตร์และกฎหมายของประเทศไทยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินใจระดับการจัดการสาธารณสุขและขั้นตอนการปฏิบัติมาตรฐานในการเปิดใช้งานศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินระดับจังหวัด สิทธิที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต การบริหารจัดการด้านผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคงทางทะเล การผลักดันร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ.... และ การปฏิรูปสื่อกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

1.7.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก อดีตผู้บริหารสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ผู้มีส่วนผลักดันนโยบาย (ผลการสัมภาษณ์เสนอไว้ในภาคผนวก ก) ดังนี้

ศ.ดร. สวัสดิ์ ตันตระรัตน์ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2562 ห้องประชุมสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ชั้น 4 สนามเสือป่า

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2562 ห้องประชุมชั้น 14 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญหลง อดีตผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม 2562 ห้องประชุมสถาบันคลังสมองของชาติ

รศ.สุชาดา ชินะจิตร อดีตผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2563 ห้องประชุม 2 ชั้น 14 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

1.7.3 การจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ การลงพื้นที่กรณีศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีส่วนได้-เสีย นักวิจัย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลักดันงานวิจัย การจัดทำแบบสำรวจการทำผลงานวิจัยไปใช้ ประโยชน์ (ตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลการศึกษาที่ครบถ้วนรอบด้าน โดยผลการประชุมเสนอไว้ในภาคผนวก ข-ง) ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกรณีศึกษาการผลักดัน ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. ... ได้แก่

- ผศ.ไพสิฐ พาณิษฐ์กุล อาจารย์คณะนิติศาสตร์ ม.เชียงใหม่ เมื่อวันที่อังคารที่ 9 กรกฎาคม 2562 ณ มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

- คุณอุบล อยู่หว่า เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก และคุณสุภา ไยเมือง มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2562 ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง

- ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ ผู้อำนวยการสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2562 ณ สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน

- คุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี และกรรมการสภาเกษตรกรแห่งชาติ ณ มูลนิธิชีววิถี

2) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกรณีศึกษาสิทธิที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ได้แก่

- นายสนิท แซ่ซัว ชาวเลบ้านราไวย์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2562 ณ หาดราไวย์ จ.ภูเก็ต

- รศ.ดร. นฤมล อรุโณทัย ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2562 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- นายโชคดี สมพรหม เจ้าหน้าที่มูลนิธิชุมชนไท เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2562 ณ มูลนิธิชุมชนไท จ. ภูเก็ต

3) การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus group) ได้แก่

- การประชุมกลุ่มเฉพาะ “ทบทวนบทเรียนการปฏิรูปสื่อสองทศวรรษ จากงานวิจัยสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยได้/ไม่ได้อะไร” เมื่อวันที่อังคารที่ 6 สิงหาคม 2562 ห้องประชุมรสสุคนธ์ โรงแรมแมนดาริน กรุงเทพฯ ฯ จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 22 คน

-การประชุมกลุ่มเฉพาะ “การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณสุข กรณีศึกษานโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 8 สิงหาคม 2562 ห้องประชุมสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 11 คน

-การประชุมกลุ่มเฉพาะ “ถอดบทเรียนการผลักดัน พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน บทบาทภาคประชาชนและงานวิจัยสู่การสร้างนโยบายสาธารณะ” เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 19 กันยายน 2562 ณ ห้องพรไพลิน โรงแรมแมนดาริน กรุงเทพฯ จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 12 คน

-การประชุมกลุ่มเฉพาะ “กรณีศึกษานโยบายและ (ร่าง) พระราชบัญญัติการบริหารจัดการผลประโยชน์ทางทะเล” เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2562 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 9 คน

-การสัมภาษณ์ แพทย์หญิงปิยวรรณ ลิ้มปัญญาเลิศ รองผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) “กรณีศึกษาการพัฒนาและรับรองคุณภาพสถานพยาบาล” เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562

1.7.4 การจัดประชุมนำเสนอผลการศึกษา “การสังเคราะห์องค์ความรู้ในการพัฒนาศาสตร์นโยบายสาธารณะ” ต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทวนสอบผลการศึกษาและรับฟังความเห็นข้อเสนอแนะ รวมทั้งเสนอมุมมองข้อวิเคราะห์สำหรับนำไปพัฒนาปรับปรุงผลการศึกษาเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2563 เวลา 13.00-16.30 น. ห้องประชุม 1 ชั้น 15 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 40 คน (ผลการประชุมเสนอไว้ในภาคผนวก ง)

1.7.5 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ถอดบทเรียนข้อมูล ดังหัวข้อต่อไปนี้ ได้แก่

-ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นการศึกษาและในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

-บทบาทของนักวิจัยในกรณีศึกษา กับกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ

-ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัย กับ Policy Actor

-การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการกำหนดนโยบายและปัจจัยของการทำให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ โดยพิจารณาจาก ปัจจัยด้านคุณภาพของงานวิจัย ปัจจัยด้านนักวิจัยและทีมวิจัย ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารงานวิจัย ปัจจัยด้านบทบาทขององค์กรสนับสนุนการวิจัย ปัจจัยด้านความสำคัญต่องานวิจัยของผู้กำหนดนโยบาย ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางนโยบาย ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการผลักดันนโยบาย

จากนั้นได้จัดทำบทสังเคราะห์ร่วมของทุกกรณีศึกษา คือ การสังเคราะห์องค์ความรู้ศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ และจัดทำเอกสารแนวทางการนำผลการวิจัยด้านนโยบายสาธารณะไปใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทาง ข้อเสนอแนะ เป็นเสมือนคู่มือในการทำงานวิจัยเพื่อให้ผลงาน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากงานวิจัยได้ถูกใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งผู้ใช้ประโยชน์ จากงานวิจัยภายใต้สภาวะการณ์และบริบทความเปลี่ยนแปลงของการกำหนดนโยบายสาธารณะในยุคนี้

ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ผู้กำหนดนโยบายในภาคการเมืองและหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียในนโยบายสาธารณะที่เป็นภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคมด้วย

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา (แบ่งเป็นราย 6 เดือน)

เดือนที่	กิจกรรม (activities)	ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ (outputs)
เดือนที่ 1-6	<ol style="list-style-type: none"> รวบรวม ประมวลและทบทวน แนวทาง ระบบ กลไกการนำ ผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้าน นโยบายสาธารณะ รวบรวมข้อมูลกรณีศึกษา 	<ol style="list-style-type: none"> บททบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎี การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ กรอบแนววิเคราะห์กรณีศึกษา ข้อมูลของกรณีศึกษา รายงานความก้าวหน้าผลการวิจัย
เดือนที่ 6-12	<ol style="list-style-type: none"> วิเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษา สังเคราะห์ถอดบทเรียนกรณีศึกษา จัด ประชุม กลุ่มย่อยตามหัวข้อ กรณีศึกษา 	<ol style="list-style-type: none"> บทวิเคราะห์กรณีศึกษา สังเคราะห์ถอดบทเรียนกรณีศึกษา รายงานความก้าวหน้าผลการวิจัย
เดือนที่ 12-15	<ol style="list-style-type: none"> ทวนสอบผลการศึกษา จัด ประชุม นำเสนอ ผลต่อ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำ Guideline จากบทสังเคราะห์ 	<ol style="list-style-type: none"> รายงานการประชุมนำเสนอ ผล การศึกษา เอกสาร Guideline รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

1.9.1 Output

1) แนวคิด ทฤษฎีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ และ Conceptual Framework ของการศึกษาศาสตร์ RU

2) บทวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุนหรือขัดขวางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ

3) บทสังเคราะห์องค์ความรู้พัฒนาศาสตร์ด้านนโยบายและเครื่องมือเพื่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ ในรูปของงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และในรูปของเอกสาร Guideline เพื่อเป็นแนวทางให้นักวิจัยได้ทราบว่ามี model หรือ กระบวนการอะไรบ้างที่จะผลักดันงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะได้

1.9.2 Outcome

- 1) แนวทางและกลไกการดำเนินงานในการนำผลงานการวิจัยไปใช้ได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการการใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย
- 2) องค์กรความรู้และกระบวนการในการผลักดันให้งานวิจัยสามารถนำไปใช้ในนโยบายทั้งระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นและระดับหน่วยงาน

1.9.3 Impact

- 1) ผลกระทบด้านวิชาการ คือ การมีกรอบแนวคิดที่ชัดเจนในการกำหนดโจทย์วิจัย การบริหารงานวิจัย และการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
- 2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คือ การใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าเนื่องจากการได้มีผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง
- 3) ผลกระทบต่อหน่วยงานด้านนโยบายและสถาบันการศึกษาต่างๆ คือ ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในการนำข้อมูลจากการวิจัยไปสนับสนุนการตัดสินใจและรู้ช่องทาง/แนวทางการทำงานร่วมกับหน่วยงาน/สถาบันอื่นๆ

1.10 กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์

เผยแพร่ศาสตร์การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายไปยังประชาคมวิจัยและสถาบันวิจัยที่เกี่ยวข้องในรูปของเอกสารเผยแพร่ Guideline และรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่สามารถเข้าสืบค้นได้ทั่วไป

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎี

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ

การศึกษาในบทนี้ มีเป้าหมายเพื่อทบทวนแนวคิดทฤษฎี กลไก กระบวนการที่เป็นปัจจัยต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านนโยบายสาธารณะ และศึกษาทบทวนกรอบแนวคิดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.1 การทบทวนวรรณกรรมในประเทศไทย

2.1.1 ความหมายของการนำผลงานไปใช้ประโยชน์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ การนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการ/โครงการวิจัย และรายงานการวิจัยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้การรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง(คณะวิทยากรสื่อสารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ให้ความหมาย และการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย ดังนี้

การนำผลงานของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือ Research Utilization (RU) คือการนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปต่อยอด ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายใหม่ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ใหม่ ทางแก้ปัญหาใหม่ หรือแม้กระทั่งนำความรู้ไปต่อยอดเป็นความรู้ใหม่

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือ Research Utilization (RU) มี 5 ด้าน ได้แก่

1.การใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย

การนำความรู้จากงานวิจัยไปใช้ในกระบวนการกำหนดนโยบาย ซึ่งนโยบายหมายถึง หลักการแนวทาง กลยุทธ์ ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อาจเป็นนโยบายระดับประเทศระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น หรือระดับหน่วยงานนโยบายที่ดีจะต้องประกอบด้วยวัตถุประสงค์ แนวทาง และกลไกในการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย รวมทั้งการนำองค์ความรู้ไปสังเคราะห์เป็นนโยบายหรือทางเลือกเชิงนโยบาย (Policy Options) แล้วนำนโยบายนั้นไปสู่ผู้ใช้ประโยชน์

2.การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะ

การดำเนินงานเพื่อนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ในวงกว้างเพื่อประโยชน์ของสังคมและประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนัก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนำไปสู่การ

เปลี่ยนวิธีคิด พฤติกรรม เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนสร้างสังคมคุณภาพ และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3. การใช้ประโยชน์ด้านพาณิชย์เป็นผลงานวิจัยที่เน้นสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ใหม่ไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ และลดการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตและการบริการ

4. การใช้ประโยชน์ด้านชุมชนและพื้นที่ คือ การนำกระบวนการ วิธีการ องค์ความรู้ การเปลี่ยนแปลงการเสริมพลัง อันเป็นผลกระทบที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น และสังคมอื่น

5. การใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ เป็นการนำองค์ความรู้จากผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น ผลงานตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ ระดับชาติ หนังสือ ตำราบทเรียน ไปเป็นประโยชน์ด้านวิชาการ การเรียนรู้ การเรียนการสอนในวงนักวิชาการและผู้สนใจด้านวิชาการ รวมถึงการนำผลงานวิจัยไปวิจัยต่อยอด หรือการนำไปสู่ product และ process ไปใช้ในการเสริมสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยี

ปัญหาอุปสรรคที่งานวิจัยไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์

สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2557) ระบุปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาการวิจัย วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ของประเทศไทยไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ แบ่งได้เป็น 9 ด้าน ดังนี้

1. นโยบายและยุทธศาสตร์ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยขาดจุดมุ่งเน้น (focus)

2. องค์กรที่มีหน้าที่นำนโยบายด้านการวิจัยและพัฒนาไปปฏิบัติ มีลักษณะที่ถูกตั้งขึ้นมาตามภารกิจงานในขณะนั้น และอยู่ภายใต้กำกับของกระทรวงต่างกัน ให้การทำงานมีลักษณะกระจายตัวต่างฝ่ายต่างทำ ขาดการมองภาพรวม และขาดกลไกในการประสานการทำงาน “ผลเสีย คือ ต่างคนต่างทำงาน แยกส่วนทำให้ขาดความเชื่อมโยง บุคลากรเริ่มพัฒนาในเชิงลึกมากขึ้น แต่ขาดการประสานงานระหว่างกัน และกัน

3. งบประมาณในด้านการวิจัยและพัฒนา โดยรัฐบาล และสำนักงานงบประมาณยังไม่สามารถจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งมีมาตรการกระตุ้นและจูงใจให้ภาคเอกชนลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาได้ตามเป้าหมายที่แผนพัฒนาฯ กำหนด นอกจากนั้น การจัดสรรงบประมาณตาม พ.ร.บ. งบประมาณยังมีข้อจำกัดเนื่องจากไม่สามารถจัดสรรงบประมาณตามภารกิจได้ แต่ต้องจัดสรรงบประมาณตามหน่วยงาน การกำหนดงบประมาณเพื่อการวิจัยอย่างพอเพียง ทัวถึง จึงต้องจัดสรรให้สอดคล้องกับระบบวิจัยและแผนงานมีการกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบงบประมาณนั้นๆ และสามารถแยกประเภทงบประมาณเพื่อการบริหารจัดการที่ดีได้”

4. บุคลากร ปัญหาด้านบุคลากรวิจัยประกอบด้วยสองส่วนหลัก ประการแรก จำนวนนักวิจัยต่อจำนวนประชากรยังต่ำกว่าที่แผนพัฒนาฯ กำหนด โดยที่นักวิจัยส่วนมากของประเทศไทยซึ่งได้แก่ อาจารย์

มหาวิทยาลัยยังมีสัดส่วนในการทำวิจัยเพียงร้อยละ 30 เนื่องจากมีภารกิจในการสอนเป็นหลักทำให้ไม่เหลือเวลาในการทำวิจัย ประการสอง ประเทศไทยยังขาดนักวิจัยเพื่อการพัฒนา หรือวิจัยประยุกต์ เนื่องจากการวิจัยเพื่อการพัฒนาหรือการวิจัยประยุกต์ไม่สามารถนำไปตีพิมพ์เป็นวารสารวิชาการ (Journal) เพื่อใช้ประเมินผลงานทางวิชาการได้

5.สถาบันวิจัย ได้แก่ ศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านต่างๆ ยังไม่สามารถหารายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ นอกจากนี้ ยังขาดการสนับสนุนบุคลากรในสาขาที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ อาทิ ศูนย์ฯ พิโตรเคมี และศูนย์ฯ จัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากต้องยึดหลักการอุดหนุนอย่างเท่าเทียมกันรวมทั้งลักษณะงานวิจัยส่วนมากมีลักษณะเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการจึงนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก ขณะที่ ในด้านของมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ก็จะไปมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ ทำให้สามารถนำผลงานวิจัยมาใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติได้น้อยมาก ที่สำคัญสถาบันวิจัยต่างๆ ที่กล่าวมา ยังขาดความเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกัน ทั้งในด้านการประสานงานข้อมูล ความรู้ รวมทั้งการไหลเวียนของนักวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ ระหว่างสถาบันวิจัย และมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งนี้ รัฐบาลควรแก้ปัญหาโดยการผลักดันให้เกิดกลุ่มการวิจัย (Clusters, Super clusters) ในแต่ละประเด็น

6.โครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและพัฒนา พบว่า ขาดการบูรณาการด้านการจัดซื้อและใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัย และพัฒนา โดยที่แต่ละหน่วยงาน/สถาบันวิจัยมีการตั้งงบประมาณในการซื้อเครื่องมือการวิจัยของตนเอง โดยจัดอยู่ในหมวดครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างทำให้ขาดฐานข้อมูลว่าเครื่องมือการวิจัยต่างๆ ในประเทศไทยมีอยู่ที่ใดบ้าง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เป็นเจ้าของเครื่องมือวิจัยซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาเครื่องมือวิจัยนั้นๆ ก็ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาใช้เครื่องมือเนื่องจากเกรงว่าจะชำรุดเสียหาย ส่งผลให้เครื่องมือวิจัยหลายๆ ชิ้นไม่ถูกใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพอย่างไรก็ตาม สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้พยายามแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลเครื่องมือวิจัยมาแล้วเป็นเวลาประมาณ 3 ปี

7.ฐานข้อมูล ประเทศไทยยังขาดฐานข้อมูลภาพรวมงานวิจัยของทั้งประเทศ โดยแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีฐานข้อมูลของตนเอง ซึ่งจัดเก็บในรูปแบบที่แตกต่างกัน และมีวิธีการสืบค้นต่างกัน

8.การจัดการความรู้เพื่อการวิจัย ขาดการจัดการเพื่อให้เกิดการทำวิจัยที่จะตอบสนองความต้องการของหน่วยงาน หรือองค์กรที่ต้องการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทำให้งานวิจัยจำนวนมากที่ทำขึ้นไม่ถูกนำไปใช้

9.การประเมินผลการวิจัยและพัฒนา เนื่องจากขาดข้อมูลภาพรวมและข้อมูลการใช้งบประมาณการทำวิจัยในประเด็นต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ไม่สามารถประเมินความคุ้มค่าของการลงทุนวิจัยในเรื่องนั้นๆ เนื่องจากไม่สามารถสืบค้นข้อมูลย้อนหลังอย่างครบถ้วนได้

2.1.2 ทฤษฎีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

สมพร อิศวิลานนท์ (2561) ศึกษาการจัดการงานวิจัยสู่ผลลัพธ์และผลกระทบ โดยเสนอกรอบคิดเชิงทฤษฎีที่นำมาใช้กับการเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล ระหว่างผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการ

และการนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ Logical Framework , Outcome Mapping และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงหรือ Theory of Change ดังนี้

Logical Framework เป็นแนวคิดหรือวิธีที่ใช้หลักตรรกะของความเป็นเหตุและเป็นผลเพื่ออธิบายเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร (input) ที่ใช้และกิจกรรมการจัดการและดำเนินการต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในโครงการ จัดทำขึ้นเป็นผลผลิตและผลงาน (output) ตามวัตถุประสงค์ที่โครงการได้ระบุไว้ไปพร้อมกับความคาดหวัง เพื่อให้ผลผลิตหรือผลงานได้ขยายผลไปสู่การใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองกับเป้าประสงค์ที่ต้องการและเป้าหมายขั้นสุดท้าย (purposes and goal) โดยผนวมมิติการใช้ประโยชน์เข้ามาเป็นเป้าหมายของโครงการที่พึงปรารถนา

ภายใต้กรอบแนวคิดของ Logical Framework ได้แบ่งองค์ประกอบความสัมพันธ์ของโครงการวิจัยเป็นสองส่วน ส่วนแรก ได้แก่ส่วนที่สามารถจัดการและดำเนินการได้ ทั้งในรูปทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรอื่นๆ ส่วนที่สอง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการนำผลผลิตหรือผลงานไปใช้ประโยชน์ตามเป้าหมาย จัดเป็นความสัมพันธ์ที่นอกเหนือการควบคุมของโครงการ และบ่อยครั้งมักจะถูกกลืนทำให้เกิดอุปสรรคในการเผยแพร่ การยอมรับ และการนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับภาคีเป้าหมาย

Logical Framework จึงเป็นหลักคิดสำคัญสำหรับการบริหารจัดการโครงการพัฒนาต่างๆ โดยผู้ออกแบบและการจัดทำแผนโครงการ ควรต้องสะท้อนถึงเป้าหมายและเป้าประสงค์สุดท้ายที่โครงการพึงประสงค์จะให้เกิดกับภาคีชุมชนที่เกี่ยวข้องไปพร้อมๆ กับรูปแบบของกิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ตามแผนงานเพื่อให้ผลผลิตหรือผลงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ภายใต้กรอบของปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด วิธี Logical Framework อาจเรียกในชื่อ Log Frame หรือ Logic Model

Outcome Mapping หรือ แผนที่ผลลัพธ์

เป็นแนวคิดหรือวิธีที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับภาคีชุมชนเป้าหมาย หรือเป็นกลไกการจัดการที่มุ่งถึงผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ (result base management) ของภาคีเป้าหมายต่างๆ ทั้งนี้การที่จะทำให้เกิดเป็นผลลัพธ์เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมีการแทรกแซง (intervention) ผ่านกระบวนการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ การทำให้มีความตระหนักถึง ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่ดี ซึ่งปัจจัยต่างๆหากเกิดขึ้นแล้ว จะทำให้ภาคีเป้าหมายต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความสัมพันธ์ หรือการกระทำตามมา และเป็นกลไกสำคัญที่จะเป็นพลังผลักดันขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แนวคิดหรือวิธี Outcome Mapping จึงเป็นรูปแบบของการวางแผนและประเมินผลของโครงการพัฒนาหรือโครงการวิจัย โดยได้เชื่อมขอบเขตความสัมพันธ์ของผลผลิตหรือผลงานอันเกิดขึ้นกับกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ เข้ากับขอบเขตที่โครงการสามารถมีปฏิสัมพันธ์ สร้างการยอมรับและมีอิทธิพลถึงได้ ซึ่งเท่ากับเป็นขยายผลงานวิจัยสู่ภาคีเป้าหมาย ทั้งนี้ในการขยายหรือสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเป้าหมาย โครงการอาจต้องมีส่วนในการกระตุ้น การสร้างหรืออำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อให้เกิดการพัฒนาเชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆตลอดจนการสร้างพันธมิตรกิจกรรม กับภาคีภาคส่วนต่างๆให้เข้ามามีบทบาท

เกี่ยวข้องและมีกิจกรรมร่วมกัน อันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแนวคิดเกิดการยอมรับขึ้นกับภาคีเป้าหมาย ซึ่งเป็นผลลัพธ์ และในท้ายที่สุดจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมอันเป็นผลกระทบ ทั้งนี้ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสถานภาพเดิมไปสู่สถานภาพใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม อันเป็นขอบเขตที่ผู้คนในสังคมสนใจ

แนวคิดนี้ ให้การสนับสนุนมุ่งเน้นที่การจัดการเพื่อสร้างผลลัพธ์จากผลผลิตหรือผลงานของโครงการวิจัยขยายผลไปสู่ภาคีเป้าหมายต่างๆ โดยโครงการมีบทบาทเพียงการเป็นผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้กับภาคีหุ้นส่วนต่างๆ ให้เข้าถึงทรัพยากร ความคิดใหม่ และโอกาสต่างๆ พร้อมกับการสร้างความตระหนักรู้ การเพิ่มพูนความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นกับภาคีภาคส่วน ในอีกด้านวิธี Outcome mapping สนับสนุนการเพิ่มขยายบทบาทของภาคีหุ้นส่วนต่างๆ ในสังคมสู่การเป็นผู้มีบทบาทหลักในการแทรกแซง ควบคุมการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับการลดบทบาทและขอบเขตที่โครงการจะเข้าไปแทรกแซงเกี่ยวข้องในกระบวนการสร้างผลลัพธ์ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและนำไปสู่ความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง

Outcome Mapping เอื้อประโยชน์ต่อการใช้บริหารจัดการห่วงโซ่งานวิจัยในช่วงปลายน้ำ และเป็นเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการประเมินวิเคราะห์ผลลัพธ์ และผลกระทบในวงกว้างของโครงการ แตกต่างจากวิธีหรือแนวคิด Logical Framework ซึ่งเหมาะจะใช้กับการบริหารจัดการงานวิจัยในห่วงโซ่งานวิจัยต้นน้ำ

Theory of Change หรือทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

เป็นแนวคิดหรือวิธีที่มีองค์ประกอบโครงสร้างของตัวแปรที่เป็นปัจจัยหลักคล้ายคลึงกับแนวคิด Logical Framework และ Outcome Mapping ซึ่งโครงสร้างที่สำคัญประกอบด้วย ปัจจัยหรือทรัพยากรนำเข้า (inputs) กิจกรรมต่างๆ อันนำไปสู่การได้มาซึ่งผลผลิตหรือผลงาน (Outputs) จากโครงการนั้นๆ กิจกรรมหรือกลไกการจัดการเพื่อทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์โดยการขยายผลสู่ภาคีหุ้นส่วนต่างๆ ผ่านการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม ความสัมพันธ์ แนวคิด หรือการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยธุรกิจ สถาบัน ที่เป็นภาคีหุ้นส่วนหรือผู้ใช้ประโยชน์ตามเป้าหมายตามบริบทของข้อกำหนดเกิดเป็นผลลัพธ์ และสร้างผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นแนวคิดในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากขอบเขตของโครงการ (sphere of project) ไปสู่ขอบเขตที่ต้องปฏิสัมพันธ์ให้เกิดความเชื่อถือและการยอมรับเกิดขึ้นกับภาคีหุ้นส่วนเป้าหมาย (sphere of influence) ทั้งในระยะสั้นและระยะกลาง ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม สู่ภาคีหุ้นส่วนของสังคมโดยรวม (sphere of interest) ซึ่งเป็นการขยายขนาดของผลลัพธ์และผลกระทบในวงกว้างไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมในระยะยาว ทั้งในขอบเขตที่โครงการควบคุมได้และในขอบเขตที่นอกเหนือการควบคุมของโครงการทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงยังได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากโครงการวิจัยอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในเป้าหมายอันเดียวกัน การแยกแยะผลประโยชน์ที่

เป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงการอื่นๆ ที่ได้เกิดขึ้นร่วมกับโครงการที่กำลังพิจารณาแนวคิดดังกล่าวนี้ เมื่อนำไปใช้กับการประเมินผลกระทบจากงานวิจัยจะทำให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในการประเมินผลกระทบ และการออกแบบโครงการของหน่วยงานหรือขององค์กรต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการบริหารงานวิจัย

สรุป จากการสืบค้นด้านทฤษฎีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางนโยบายสาธารณะ ผลการสืบค้น พบว่าในประเทศไทยมีการศึกษาการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมักจะพบในเชิงนิยาม การให้ความหมาย ปัญหา อุปสรรคของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ สำหรับด้านทฤษฎี พบว่ามีการศึกษาจากฐานงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ทำการศึกษาไว้

2.2 ทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศ

2.2.1 นิยามและรูปแบบของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Definition and Types of Research Utilization)

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research Utilization) เป็นคำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ (scientific term) ที่ได้รับความนิยมในหมู่นักวิชาการที่ศึกษาว่าผลงานวิจัยถูกนำไปใช้ในกิจการของหน่วยงานภาครัฐเมื่อไรและอย่างไร โดยพัฒนามาจากแนวคิด ‘knowledge utilization’ หรือการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ที่มีมาก่อน (Jong, 2012: 7) และกลายเป็นอีกหนึ่งหัวข้อที่นักวิชาการด้านนโยบายสาธารณะให้ความสนใจอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม คำว่า “การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์” กลับไม่ได้มีคำนิยามที่เป็นเอกภาพในตัวเอง เนื่องด้วยความคลุมเครือและความหลากหลายในการใช้งาน (Weiss, 1979)

Weiss (1979) ศึกษาและนำเสนอคำจำกัดความของคำว่า การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือ Research Utilization ผ่านคำอธิบายของรูปแบบของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ 6 รูปแบบ (models) ได้แก่

1) The Knowledge-Driven Model: ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยกับการตัดสินใจในการกระบวนการณ์นโยบายมีลักษณะเป็นเส้นตรง (linear) โดยมีแนวคิดว่างานวิจัยพื้นฐาน (basic research) เป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะมีความสอดคล้องกับนโยบาย หลังจากนั้นจึงเกิดงานวิจัยประยุกต์ (applied research) ขึ้น เพื่อเป็นการพิสูจน์ผลการวิจัยของงานวิจัยพื้นฐานในบริบทของการนำไปใช้จริง หากผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้จริงจะเกิดการพัฒนาเทคโนโลยี (development) ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผลงานวิจัยดังกล่าว และถูกจะนำไปใช้จริงในระดับนโยบาย (application) ในที่สุด อย่างไรก็ตาม รูปแบบนี้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในบริบทของงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ เนื่องจากความรู้ในด้านสังคมศาสตร์ไม่สามารถแปรสภาพเป็นเทคโนโลยีที่เป็นรูปธรรมได้

และมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในกรณีของงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี หรือเทคโนโลยี เป็นต้น (Weiss, 1979: 427) กล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีชุดความรู้เป็นตัวตั้ง

งานวิจัยพื้นฐาน → งานวิจัยประยุกต์ → การพัฒนา → การนำไปใช้จริง

2) Problem-solving Model: ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยกับการตัดสินใจในกระบวนการนโยบายมีลักษณะเป็นเส้นตรง (linear) เช่นเดียวกับรูปแบบ Knowledge-driven แต่วิธีการนำงานวิจัยมาใช้มีรูปแบบต่างกัน ในกรณีนี้การตัดสินใจทางนโยบายเป็นตัวผลักดันให้เกิดการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยเมื่อเกิดปัญหาที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจเชิงนโยบายในขณะที่ข้อมูลต่อการแก้ปัญหาอยู่อย่างจำกัด งานวิจัยจะเป็นตัวเติมเต็มความรู้ที่ขาดหายไปและทำให้การตัดสินใจสมบูรณ์แบบ จึงสันนิษฐานได้ว่าผู้ออกนโยบายและผู้วิจัยจะมีความเห็นพ้องต้องกันในด้านเป้าหมายและแนวทางบทบาทของงานวิจัยในกรณีนี้คือการช่วยระบุและเลือกแนวทาง (means) ที่เหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมาย (goal) ในการแก้ปัญหา โดยงานวิจัยที่นำมาใช้อาจเป็นงานวิจัยที่มีอยู่ก่อนแล้ว โดยผู้ออกนโยบายทำการค้นหาข้อมูลงานวิจัยที่มีอยู่แล้วเพื่อนำมาอุดช่องว่างในการออกนโยบาย หรืออาจเป็นงานวิจัยที่มีจุดประสงค์โดยตรงที่จะอุดช่องว่างทางความรู้ดังกล่าว ในรูปแบบนี้นักวิจัยจะมีส่วนร่วมโดยตรงในการวิเคราะห์ข้อมูล และให้คำแนะนำในการนำข้อมูลไปใช้ รูปแบบนี้งานวิจัยจะสามารถนำไปใช้ได้ตรงกับความต้องการของผู้ตัดสินใจด้านนโยบายและมีแนวโน้มที่จะถูกนำไปใช้ในกระบวนการตัดสินใจค่อนข้างมาก (Weiss, 1979: 427-428)

นโยบายที่รอการตัดสินใจ (pending decision) → การระบุช่องว่างทางความรู้ (identification of missing knowledge) → การได้มาซึ่งงานวิจัย (acquisition of research) → การตีความงานวิจัยเพื่อใช้ในการตัดสินใจ (interpretation of the research for the decision context) → การตัดสินใจทางนโยบาย (policy choice)

3) Interactive model: ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยกับการตัดสินใจในกระบวนการนโยบายมิใช่เส้นตรง (non-linear) แต่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยในลักษณะกลับไปกลับมา (back and forth) อยู่ตลอดกระบวนการ โดยในการพัฒนานโยบายในรูปแบบนี้จะมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายกลุ่ม อาทิ ผู้ปฏิบัติงาน นักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ โดยมีได้จำกัดอยู่แค่นักวิจัย ในรูปแบบนี้นักวิชาการหรือนักวิจัยจึงเป็นหนึ่งในผู้มีส่วนร่วม และจะมีการนำความสามารถตลอดจนประสบการณ์ในการแก้ปัญหาของกลุ่มต่างๆผนวกรวมเข้าด้วยกันเพื่อหาทางแก้ปัญหา ในรูปแบบนี้ การนำงานวิจัยมาใช้จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ซับซ้อน และทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโลกของนักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยในกลุ่มต่างๆเข้าด้วยกัน (Weiss, 1979: 428-429)

4) Political Model: ภายใต้รูปแบบนี้ งานวิจัยถูกนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่เปรียบเสมือนกับ“อาวุธ” ของฝ่ายที่สนับสนุนแนวทางการนโยบายใดนโยบายหนึ่ง โดยจะใช้ผลการวิจัยเป็นหลักฐานในการโน้มน้าวฝ่ายตรงข้ามตลอดจนสร้างแรงสนับสนุนเพิ่มเติมในบรรยากาศของการกำหนดนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์กัน (แบ่งออกเป็นฝักฝ่าย) (Weiss, 1979: 429)

5) Tactical model: ภายใต้รูปแบบนี้ งานวิจัยมีบทบาทเสมือนข้ออ้างที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของหน่วยงานในการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งที่สำคัญในรูปแบบนี้จึงไม่ใช่เนื้อหาของผลการวิจัย แต่เป็นข้อเท็จจริงที่ว่า ประเด็นปัญหาดังกล่าวมีการวิจัยเกิดขึ้นแล้ว นอกจากนี้งานวิจัยอาจเป็นเทคนิคในการถ่วงเวลาในกระบวนการรับมือกับปัญหา หรือถูกใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ โดยเป็นข้ออ้างว่าการปฏิบัติของหน่วยงานล่าช้าเนื่องจากรอผลการวิจัยอยู่หรือการปฏิบัติมีพื้นฐานมาจากงานวิจัย หรืออาจเป็นเทคนิคในการสร้างความน่าเชื่อถือของหน่วยงานโดยใช้การเชื่อมโยงกับนักวิจัยที่มีชื่อเสียง (Weiss, 1979, 429)

6) Enlightenment model: ภายใต้รูปแบบนี้ นโยบายที่ออกมามิใช่ผลลัพธ์ของการนำผลงานวิจัยขึ้นใดชิ้นหนึ่งไปใช้ แต่เป็นชุดความรู้ที่ผ่านกระบวนการทบทวนทางความรู้ ทฤษฎี ตลอดจนมุมมองต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่งมาเป็นระยะเวลาพอสมควร ซึ่งชุดความรู้เหล่านี้จะค่อยๆแทรกซึมเข้าไปในกระบวนการนโยบายผ่านการรับรู้ของสาธารณะ ที่จะตีกรอบความเข้าใจของบุคคลทั่วไปตลอดจนผู้มีอำนาจตัดสินใจต่อปัญหานั้นอย่างช้าๆ โดยผลการวิจัยเหล่านี้จะได้รับการกระจายผ่านช่องทางต่างๆ เช่น สื่อมวลชน ภายใต้รูปแบบนี้ ผู้กำหนดนโยบายอาจไม่สามารถอ้างอิงผลงานวิจัยขึ้นใดชิ้นหนึ่งได้ว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ แต่จะรู้สึกได้ว่าความคิดและทิศทางต่อปัญหาเหล่านี้ได้รับการรับรองจากงานวิจัย ยกตัวอย่างเช่น มุมมองที่เปลี่ยนไปต่อการใช้กัญชา เป็นต้น (Weiss, 1979: 429-430)

จากรูปแบบต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research Utilization) มีหลากหลายรูปแบบและมีวิธีการที่แตกต่างกันตามแต่สถานการณ์ ในขณะที่ไม่มีคำอธิบายใดที่เป็นเอกภาพและสามารถอธิบายการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเบ็ดเสร็จ (Weiss, 1979)

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการที่อธิบายการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบของลำดับการนำงานวิจัยไปใช้ เช่น Knott และ Wildavsky (1980) ที่อธิบายลำดับขั้นในการนำงานวิจัยไปใช้แบ่งออกเป็น 7 ลำดับ ได้แก่ 1) การรับงานวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้ออกนโยบายรับงานวิจัยไว้ 2) การรับรู้งานวิจัย คือเมื่อผู้ออกนโยบายอ่านหรือทำความเข้าใจผลการวิจัย 3) การอ้างอิงข้อมูล คือเมื่อข้อมูลจากงานวิจัยสามารถเปลี่ยนความคิดหรือความเข้าใจของผู้ออกนโยบาย 4) ความพยายาม มีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายที่มีที่มาจากงานวิจัย 5) การนำไปใช้ในการออกนโยบาย คือเมื่อข้อมูลที่เกี่ยวข้องถูกนำไปใช้และได้ผลลัพธ์เป็นนโยบาย 6) การนำนโยบายปฏิบัติ คือเมื่อนโยบายนั้นไปปฏิบัติจริง และ 7) ผลลัพธ์ คือนโยบายที่นำไปปฏิบัติแล้วส่งผลตามที่ต้องการ

ในมุมมองด้านการศึกษาการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (research utilization) สามารถแบ่งออกได้เป็นสองทัศนะ ได้แก่ ทัศนะมีเหตุผลในกระบวนการนโยบาย (rational perspective on policy processes) และ ทัศนะทางการเมือง (political perspective) (Jong, 2012)

โดย ทักษะมีเหตุผล (rational perspective) มองกระบวนการนโยบายว่าเป็นเส้นตรง (linear) โดยเริ่มจากการระบุปัญหา ต่อด้วยการเลือกแนวทางการแก้ปัญหา และการประเมินผลนโยบาย ซึ่งจากทักษะดังกล่าว การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จึงเป็นส่วนหนึ่งโดยปกติของกระบวนการนโยบาย (Jong, 2012: 11) อย่างไรก็ตามทักษะมีเหตุผลได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นทักษะที่ผิดเนื่องด้วยการนำงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามคำอธิบายของทักษะมีเหตุผลเกิดขึ้นน้อยในความเป็นจริง โดยสาเหตุของปรากฏการณ์ดังกล่าวถูกอธิบายโดยทฤษฎีที่ว่า แนวความคิดและการปฏิบัติของนักวิจัยกับนักนโยบายมีความแตกต่างกันมากจนก่อให้เกิดการไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนอยู่ในโลกคนละใบ และนำไปสู่การขาดการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จะเกิดขึ้นเมื่อมีความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างนักวิจัยกับนักนโยบาย (Hoppe, 2005: 203) ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในรายละเอียด

ในขณะที่ ทักษะทางการเมือง (political perspective) ซึ่งได้รับความนิยมมากกว่า มองว่างานวิจัยถูกนำไปใช้แตกต่างกันไปในการออกนโยบาย โดยตัวแสดงที่แตกต่างกันจะนำงานวิจัยไปใช้ในแบบที่ตนเองได้รับประโยชน์ จึงถือว่างานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางการเมือง โดยถูกใช้ในการสร้างแรงสนับสนุน หรือชะลอการตัดสินใจ (Jong, 2012: 11) การวิพากษ์วิจารณ์ทักษะมีเหตุผล โดยเฉพาะข้อสันนิษฐานที่ว่า การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นส่วนหนึ่งโดยปกติของกระบวนการนโยบาย นำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ในด้าน การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และนำไปสู่การมองว่าการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อาจอยู่นอกเหนือกระบวนการนโยบายในเวลาต่อมา (Jong, 2012)

Jong (2012) แบ่งรูปแบบของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Types of research utilization) ออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่ แบบเครื่องมือ (Instrumental) แบบสัญลักษณ์ (Symbolic) และแบบเห็นแจ้ง หรือแบบรอบความคิด (Enlightenment/Conceptual)

1) การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบเครื่องมือ (Instrumental Research Utilization) สอดคล้องกับทักษะมีเหตุผล (rational perspective) ที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ โดยสันนิษฐานว่า กระบวนการนโยบายมีลักษณะเป็นเส้นตรงและผลงานวิจัยมีผลกระทบโดยตรงต่อนโยบายสาธารณะ มีขั้นตอนเริ่มจากการวินิจฉัยปัญหา ซึ่งงานวิจัยสามารถมีส่วนร่วมในการให้หลักฐานสนับสนุนการวินิจฉัยปัญหานั้นๆ หลังจากนั้นจึงมีการออกแบบนโยบายตลอดจนการศึกษาถึงปัจจัยขัดขวางในกระบวนการนโยบาย ก่อให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหา การประเมินแนวทาง และการตัดสินใจเลือกแนวทางในที่สุด งานวิจัยจึงถูกใช้เพื่อพิจารณาว่าหนทางใดคือหนทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุดและควรดำเนินการอย่างไร งานวิจัยจึงเปรียบเสมือนเป็น “เครื่องมือ” ในการออกนโยบายนั่นเอง (Jong, 2012: 12; Caplan, 1979) อย่างไรก็ตาม ก็ดี รูปแบบการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์รูปแบบนี้เกิดขึ้นน้อยในความเป็นจริง และจะเกิดขึ้นเมื่องานวิจัยนั้นๆ สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้ออกนโยบายต้องการอยู่ก่อนแล้วหรือมีแนวทางนโยบายนั้นๆ อยู่ก่อนแล้วเท่านั้น (Hoppe, 2005: 203; Weiss, 1979: 428)

2) การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบสัญลักษณ์ (Symbolic Research Utilization) สอดคล้องกับทัศนะทางการเมือง (political perspective) ที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ โดยสันนิษฐานว่า งานวิจัยถูกนำไปใช้ในกระบวนการนโยบายเพื่อสนับสนุนจุดยืนหรือผลประโยชน์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายเมื่อเกิดความแตกต่างทางจุดยืนด้านนโยบาย ตัวแสดงต่างๆจะใช้ผลงานวิจัยเพื่อสนับสนุนจุดยืนของตน ถือว่าเป็นรูปแบบตรงข้ามกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบเครื่องมือ (instrumental RU) ที่งานวิจัยมีจุดประสงค์เดียวคือการสนับสนุนการพัฒนานโยบาย (Jong, 2012: 13-14) ในกรณีนี้จะสังเกตได้ว่า สอดคล้องกับ Political Model ของ Weiss (1979) ที่กล่าวว่า “งานวิจัยถูกนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่เปรียบเสมือนกับ“อาวุธ” ของฝ่ายที่สนับสนุนแนวทางนโยบายใดนโยบายหนึ่ง โดยจะใช้ผลงานวิจัยเป็นหลักฐานในการโน้มน้าวฝ่ายตรงข้ามตลอดจนสร้างแรงสนับสนุนเพิ่มเติมในบรรยากาศของการกำหนดนโยบายที่เป็นปฏิกิริยากัน” ดังที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้

3) การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบเห็นแจ้งหรือกรอบความคิด (Enlightenment/Conceptual Research Utilization) สอดคล้องกับทั้งทัศนะที่มีเหตุมีผลและทัศนะทางการเมือง โดยตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างทัศนะทั้งสอง ในรูปแบบนี้พลังอำนาจทางการเมืองไม่ได้มีผลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เช่นเดียวกันกับที่งานวิจัยก็ได้มีผลโดยตรงต่อการนำไปใช้ในกระบวนการนโยบาย และมีความสอดคล้องกับคำอธิบาย Enlightenment model ของ Weiss (1979) โดยในรูปแบบนี้ ผลงานวิจัยไม่ได้ถูกนำไปใช้โดยตรง แต่กลับเป็นกรอบแนวคิดจากงานวิจัยที่ใช้เวลานานในการสร้างผลกระทบ ผ่านการโน้มน้าวและการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและความเห็นของสาธารณะ จนความเห็นดังกล่าวกลายเป็นนโยบายสาธารณะในที่สุด นอกจากนี้รูปแบบนี้ยังเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นจริงมากกว่ารูปแบบสัญลักษณ์และรูปแบบเครื่องมือ (Amara et al, 2004; Hoppe, 2005: 203)

Hanney et al (2003) ได้ทำการศึกษารูปแบบของการออกนโยบาย (model of policy making) รูปแบบของงานวิจัย (different types of research) และ รูปแบบของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (model of research utilization) พบว่า รูปแบบของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของ Weiss (1979) มีความสอดคล้องกับรูปแบบของการออกนโยบาย กล่าวคือ 1) รูปแบบ Knowledge-driven และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Problem-solving มีความสอดคล้องกับการออกนโยบายด้วยรูปแบบ Rational ที่ผู้ออกนโยบายเป็นผู้ระบุปัญหาจากนั้นจึงทำการรวบรวมข้อมูลเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด 2) รูปแบบ Interaction และ Enlightenment มีความสอดคล้องกับการออกนโยบายด้วยรูปแบบ Incremental ที่การออกนโยบายมาจากการรวบรวมข้อมูลอย่างค่อยเป็นค่อยไป ผ่านการถกเถียงในกระบวนการนโยบายและให้ความสำคัญกับแหล่งข้อมูลหลายแหล่งก่อนการตัดสินใจ 3) ในขณะที่การออกนโยบายด้วยรูปแบบ Policy network ที่หมายถึงเครือข่ายของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย โดยมีนักวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในเครือข่ายนโยบายและมีโอกาสแสดงความคิดเห็นภายใต้เครือข่าย จะมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบ Interaction แต่จะมีความเข้มข้นมากกว่า และมีแนวโน้มที่จะทำให้งานวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้สำเร็จ

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นเป็นการกล่าวถึงนิยามและรูปแบบต่างๆของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research utilization) จากวรรณกรรมต่างๆ ในลำดับต่อไปจะเป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Determinants of research utilization) จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยในที่นี้ แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ สามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ลักษณะของงานวิจัย (Characteristics of research) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interactions between researchers and policy makers) และผลประโยชน์ขององค์กร (Organizational interests)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Determinants of research utilization)

1. ลักษณะและรูปแบบงานวิจัย (Characteristics and types of Research)

ลักษณะและรูปแบบงานวิจัย (Characteristics and types of Research) เป็นหนึ่งในข้อสันนิษฐานหลักที่นักวิชาการหลายคนให้ความสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยมีสมมติฐานว่าการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ขึ้นอยู่กับลักษณะและรูปแบบของงานวิจัย อาทิ คุณภาพของงานวิจัย เนื้อหาของงานวิจัย ความมีประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความซับซ้อน ความเที่ยงตรง ความสามารถในการนำไปใช้ ความสามารถในการประยุกต์ ความชัดเจนและความสอดคล้องของคำแนะนำต่อปัญหานั้นๆ ตลอดจนการได้รับการสนับสนุน หรือได้รับมอบหมายจากหน่วยงานรัฐ เป็นต้น (Knorr, 1976; Landry et al, 2003) ในขณะที่ รูปแบบของงานวิจัย เช่น การวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยเชิงทฤษฎี งานวิจัยประยุกต์ งานวิจัยมุกกว้างหรืองานวิจัยที่เฉพาะเจาะจง งานวิจัยเกี่ยวกับกรอบความคิด (conceptual research) งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผล (evaluation research) ขอบเขตความรู้เหล่านี้ล้วนอาจมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้น (Landry et al, 2003) อย่างไรก็ตามก็ตีอิทธิพลของลักษณะและรูปแบบของงานวิจัยต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์กลับยังไม่ชัดเจนที่แน่ชัด Law et al (2013) ทำการศึกษากรณีตัวอย่างของการนำข้อมูลการสำรวจทางการแพทย์ในประเด็นน้ำหนักตัวเด็กในออสเตรเลียเพื่อค้นหาว่ามีปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการใช้ผลการวิจัยในการออกนโยบาย พบว่าคุณภาพและเนื้อหาของงานวิจัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ในนโยบาย โดยเฉพาะในด้านคุณภาพของการสำรวจที่ได้รับการยอมรับ และเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้ออกนโยบาย

ในทางกลับกัน Landry, Lamari and Amara (2003) ทำการศึกษาอิทธิพลของลักษณะและรูปแบบงานวิจัยภายใต้หัวข้อ Engineering explanations โดยตั้งสมมติฐานว่า การนำความรู้ไปใช้ในนโยบายจะเพิ่มขึ้นเมื่อนักวิจัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ (advancement of scholarly knowledge) อย่างไรก็ตามก็ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของงานวิจัยไม่สามารถใช้อธิบายการนำงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ อีกทั้งตัวแปรของการพัฒนาความรู้ทางวิชาการก็ไม่ได้มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ งานวิจัยที่มีการประยุกต์ (applied research) ยังมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มากกว่างานวิจัยประเภทพื้นฐาน (basic research) (Hanney et al, 2003) เช่นเดียวกับ

งานวิจัยเกี่ยวกับกรอบความคิด (conceptual research) ที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มากกว่างานวิจัยประเภทประเมินผล (evaluation research) เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วนโยบายส่วนใหญ่มักไม่สามารถแก้ไขได้โดยง่าย (De Gier et al, 2004 cited in Jong, 2012: 16)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ลักษณะและรูปแบบงานวิจัยยังคงมีความคลุมเครือและไม่มีคำตอบที่เป็นเอกภาพต่อการมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Landry et al, 2003) ต่อไปจะนำเสนอปัจจัยทางด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interactions between researchers and policy makers) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้รับความสนใจและมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ค่อนข้างมาก

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interactions between researchers and policy makers)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interactions between researchers and policy makers) เป็นอีกหนึ่งข้อสันนิษฐานที่แพร่หลายว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยในที่นี้จะแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคำอธิบายเพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ ได้แก่ ทฤษฎีโลกสองใบ (Two-Worlds/Communities theory) และ บทบาทของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interaction explanations)

1) ทฤษฎีโลกสองใบ (Two-Worlds/Communities theory)

ทฤษฎีโลกสองใบเป็นหนึ่งในคำอธิบายดั้งเดิมถึงการที่งานวิจัยไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ (nonutilization or underutilization) โดยมีสมมติฐานว่า ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม แนวความคิด ภาษา ตลอดจนการปฏิบัติ ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัยหรือผู้กำหนดนโยบายในที่นี้ มีมากจนก่อให้เกิดช่องว่างและความไม่เข้าใจกันระหว่างคนสองกลุ่ม จนส่งผลให้งานวิจัยไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ (Hoppe, 2005; Caplan, 1979) โดยนักวิชาการหรือนักวิจัยมักให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงทางวิชาการที่บุคคลทั่วไปไม่เข้าใจ การค้นคว้าหาความจริง การทดลอง ตลอดจนการพิสูจน์ว่าเป็นเท็จ (falsification) ในขณะที่ผู้กำหนดนโยบายมักหลีกเลี่ยงความเสี่ยงและการทดลอง ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตลอดจนต้องการการยืนยันข้อเท็จจริง (verification) มากกว่าการพิสูจน์ว่าเป็นเท็จ (Hoppe, 2005; Caplan, 1979; Landry et al, 2003)

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องลดช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมของสองกลุ่มดังกล่าว (Amara et al, 2004) โดยในการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จะเกิดขึ้นเมื่อมีความเชื่อมโยงระหว่างสองกลุ่ม (bridging) มากขึ้น โดยบ่งมองว่าต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ความมั่นใจ ตลอดจนความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน (Caplan, 1979)

Landry et al (2003) และ Amara et al (2004) เห็นว่า เพื่อให้งานวิจัยถูกนำมาใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยและผู้กำหนดนโยบายควรพัฒนาสองสิ่งที่สำคัญ ได้แก่ การปรับตัว (Adaptation) และความพยายามในการได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition effort) โดยการปรับตัว (Adaptation) เป็นบทบาทที่นักวิจัยสามารถกระทำได้ อาทิ ความพยายามในการทำให้ผลการวิจัยสามารถอ่านและเข้าใจได้ง่ายขึ้นโดยการใช้

ภาษาทั่วไปที่เข้าใจได้ง่าย และความพยายามในการทำให้บทสรุปและคำแนะนำมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้นและนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงใดๆที่ผู้ใช้งานวิจัยอาจต้องการ เมื่อนักวิจัยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบงานวิจัยเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้งานวิจัย งานวิจัยจะถูกนำมาใช้มากขึ้น (Landry et al, 2003; Amara et al, 2004) ในส่วนของความพยายามในการได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition effort) เป็นบทบาทที่ผู้ใช้งานวิจัยหรือผู้กำหนดนโยบายสามารถกระทำได้ โดยที่ผู้ใช้งานวิจัยควรให้ความสำคัญกับการพยายามเข้าถึง ตลอดจนทำความเข้าใจกับความรู้ที่ได้มาจากการวิจัย อาทิ การจัดประชุมเพื่ออภิปราย ตลอดจนเรียนรู้ผลการวิจัยกับนักวิจัยโดยตรง เป็นต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อผลการวิจัยที่ชัดเจน การพัฒนาในส่วนนี้จะสามารถเพิ่มโอกาสที่งานวิจัยจะถูกนำไปใช้ประโยชน์เช่นกัน (ibid)

2) บทบาทของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interaction explanations)

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย มีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีโลกสองใบค่อนข้างมาก โดยในขณะที่ทฤษฎีโลกสองใบให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนสองกลุ่ม คำอธิบายของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัยให้ความสำคัญไปที่การติดต่อสื่อสารระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัย ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ การขาดหายไปซึ่งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้งานวิจัยไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ (Landry et al, 2003)

Landry et al อธิบายถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัยว่า “การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์แบบไม่เป็นระบบ (disorderly interactions) มากกว่าความสัมพันธ์แบบเป็นเส้นตรงที่เริ่มต้นจากความต้องการของผู้วิจัยหรือความต้องการของผู้ใช้งานวิจัย” (2003: 195) ดังนั้นผู้ที่สนับสนุนแนวคิดนี้จึงมองว่าการมีปฏิสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและแน่นแฟ้นมากขึ้นระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยจะส่งผลให้มีการนำงานวิจัยไปใช้มากขึ้น (ibid)

อย่างไรก็ตามการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยต้องกระทำในทุกๆขั้นตอนของการทำวิจัย สอดคล้องกับรูปแบบ Interactive ที่ Weiss (1979) กล่าวไว้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยกับการตัดสินใจในกระบวนการนโยบายมิใช่เส้นตรง (non-linear) แต่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยในลักษณะกลับไปกลับมา (back and forth) อยู่ตลอดกระบวนการ นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ นักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยควรมีปฏิสัมพันธ์กันในช่วงต้นของการเผยแพร่ผลการวิจัย (dissemination) และขั้นตอนของการนำงานวิจัยไปใช้ (utilization) ด้วย โดยตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งานวิจัยและผู้วิจัยคือ กลไกความเชื่อมโยง (Linkage mechanism) ซึ่งประกอบด้วย การติดต่อกันระหว่างบุคคลแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมในการประชุมหรือคณะกรรมการ การพบปะกันทั้งรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ การจัดสัมมนาที่รวมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง การกระจายผลการวิจัยไปยังสถาบันที่มีใช้สถาบันทางวิชาการ ตลอดจนการใช้อีเมลล์และอินเทอร์เน็ต (Caplan, 1979; Landry et al, 2003; Amara et al, 2004) ระดับความเข้มข้นของกลไกความเชื่อมโยงเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้มีการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น (Landry et al, 2003)

จากที่กล่าวไปข้างต้นว่า ทฤษฎีโลกสองใบ และ บทบาทของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยมีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก นักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่พยายามศึกษาว่า ปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ จึงมีแนวโน้มที่จะได้ผลการวิจัยที่สนับสนุนปัจจัยด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยในภาพรวม อาทิ

Cherney et al (2012) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำงานวิจัยด้านการศึกษาไปใช้ในประเทศออสเตรเลีย พบว่า พลวัตของการร่วมมือกันสร้างงานวิจัยระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยมีส่วนสำคัญในการทำให้งานวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นผู้วิจัยต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้งานวิจัยผ่านกระบวนการต่างๆ อาทิ การประชุม ตลอดจนต้องมีการปรับโครงสร้างของงานวิจัยและผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ คล้ายคลึงกับ Mieler and Uma (2014) ที่ศึกษาปัจจัยหลักในการพัฒนาการเปลี่ยนผ่านองค์ความรู้ไปสู่นโยบายสาธารณะในบริบทของงานวิจัยด้านวิศวกรรมแผ่นดินไหว พบว่าหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์คือการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงและต่อเนื่องระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัย โดยต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการทำวิจัยเพื่อให้การออกแบบงานวิจัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ นอกจากนี้ Mieler and Uma ยังได้สนับสนุนมุมมองของทฤษฎีโลกสองใบว่าในการเผยแพร่ชุดความรู้ นักวิจัยต้องพยายามย่อยผลการวิจัยให้เข้าใจได้ง่ายโดยต้องทำความเข้าใจว่ารูปแบบภาษาและการเผยแพร่ในรูปแบบใดจะมีประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้ใช้

Law et al (2013) พบว่า นอกจากคุณภาพและเนื้อหาของงานวิจัยมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังพบว่า การจัดเสวนาระหว่างผู้ใช้และผู้วิจัยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยในกรณีศึกษาของเขาพบว่า การใช้ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ผลการวิจัยที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ใช้งานวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะเพิ่มความเป็นเจ้าของงานวิจัยในความรู้สึกของผู้ใช้งานวิจัย และส่งผลให้งานวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์ ในขณะที่การทำรายงานเพื่อรายงานผลการวิจัยควรมีการจัดทำขึ้นเฉพาะสำหรับผู้ใช้ ให้มีการตีความผลการวิจัยที่ชัดเจนและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

Kothari et al (2011) สนับสนุนทฤษฎีโลกสองใบและทำการศึกษานักวิจัยและผู้ออกนโยบายควรมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ พบว่า ตัวชี้วัดที่สะท้อนการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัยประกอบด้วย การสื่อสาร (communication) การร่วมกันทำงานวิจัย (collaborative research) และการเผยแพร่งานวิจัย (dissemination) โดยการสื่อสารต้องมีความชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัย ตลอดจนการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในขณะที่การร่วมกันทำงานวิจัยต้องมีการประชุมร่วมกันในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย ตลอดจนการเผยแพร่งานวิจัยที่ต้องการนำเสนอในหลายรูปแบบ มีความเหมาะสม กระชับและชัดเจน ตลอดจนต้องมีการพบปะกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อหารือกันเกี่ยวกับผลการวิจัย

3. ผลประโยชน์ขององค์กร (organizational interests)

ผลประโยชน์ขององค์กร (organizational interests) เป็นหนึ่งในข้อสันนิษฐานที่เป็นปัจจัยต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยมีสมมติฐานว่าปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ขององค์กรมีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผลประโยชน์ขององค์กรประกอบด้วย โครงสร้างขององค์กร

ขนาดขององค์การ รูปแบบของขอบเขตนโยบาย ความเข้าใจและจุดยืนของบุคลากรต่อปัญหา ตลอดจนความต้องการขององค์การ เป็นต้น (Jong, 2012) ซึ่งโดยทั่วไปมักให้ความสำคัญกับความต้องการขององค์การ โดยผู้สนับสนุนปัจจัยนี้เชื่อว่า งานวิจัยจะถูกนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้นหากงานวิจัยนั้นตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ (องค์การ) แทนที่จะเป็นการตอบสนองความต้องการของนักวิจัย เช่น การพยายามพัฒนาความรู้ทางวิชาการ นอกจากนี้การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จะเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน หากผู้ใช้งานวิจัยเห็นว่างานวิจัยนั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และถูกส่งมาถึงมือผู้ใช้ในเวลาที่เหมาะสม (Amara et al, 2004; Landry et al, 2003)

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาดังกล่าววิธีทางเศรษฐมิติของ Landry et al (2003) พบว่า การให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ไม่ได้มีผลในการทำให้เกิดการนำงานวิจัยไปใช้มากขึ้น เช่นเดียวกับขนาดขององค์การ แต่กลับกลายเป็น รูปแบบของขอบเขตนโยบาย โดยที่ความซับซ้อนของปัญหา นโยบายแปรผกผันกับการนำงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ขอบเขตนโยบายที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์จะมีการนำงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์น้อยกว่า ในขณะที่ขอบเขตนโยบายที่เกี่ยวกับการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ จะมีการนำงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากกว่า ในขณะที่ Mitton et al (2007) ให้ความสำคัญกับความรู้ขององค์การ โดยจากการศึกษาเรื่องการถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Transfer and Exchange) ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพของผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยมีความสำคัญ เช่นเดียวกับระดับความรู้ขององค์การ ที่จะมีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจผลการวิจัยและนำไปสู่การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

2.2.2 บทสรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research Utilization) มีการนิยามและกำหนดรูปแบบของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันแต่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันค่อนข้างมาก โดยการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์สามารถแบ่งออกได้เป็นสามรูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบเครื่องมือ (Instrumental Research Utilization) การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบสัญลักษณ์ (Symbolic Research Utilization) และการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบบเห็นแจ้งหรือกรอบความคิด (Enlightenment/Conceptual Research Utilization) และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ ปัจจัยลักษณะและรูปแบบของงานวิจัย (Characteristics of research) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัย (Interactions between researchers and policy makers) และผลประโยชน์ขององค์การ (Organizational interests) โดยที่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้น้ำหนักไปที่ปัจจัยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ใช้งานวิจัยค่อนข้างมาก ทั้งในด้านการทำงานร่วมกันกับผู้ออกนโยบายหรือการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการออกนโยบาย

ดังนั้น หากต้องการพัฒนาการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในประเทศไทย อาจจำเป็นต้องพิจารณาถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัย ตลอดจนการสร้างบรรยากาศ วัฒนธรรม และเวทีที่

สามารถเอื้อให้นักวิจัยและผู้ออกนโยบายสามารถทำงานร่วมกันได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มของการทำงานวิจัย นอกจากนี้นักวิจัยอาจต้องปรับตัวเข้าหาผู้ใช้งานวิจัยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเสนอผลงานวิจัย การใช้ภาษา ช่องทางในการเผยแพร่งานวิจัย ตลอดจนการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานวิจัย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังคงต้องรักษาไว้ซึ่งสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานวิจัยและการรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของงานวิจัยที่มุ่งแสวงหาความจริง หรือออกแบบแนวทางในการแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์ตามหลักการทางวิชาการ ในขณะที่ผู้ออกนโยบายควรให้ความสำคัญกับงานวิจัยมากขึ้น เพื่อให้การออกนโยบายมีหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการอันจะเป็นการป้องกันการผิดพลาดของนโยบายได้อย่างมีนัยสำคัญ